Dufva, H., A. Mauranen & K. Mäntylä (toim.) 2025. 50 vuotta soveltavaa kielitiedettä: näkökulmia AFinLA ry:n toimintaan. 50 years of applied linguistics in Finland: Perspectives on AFinLA and its activities. AFinLA-teema / n:o 19, 177–204.

Liisa Tiittula
Helsingin yliopisto

Pirkko Nuolijärvi
Kotimaisten kielten keskus

Talouselämän kieli ja viestintä Suomen soveltavan kielentutkimuksen kentässä 1980-luvulta 2000-luvun alkuun

Nostot

- Soveltavan kielentutkimuksen keskeisiä alueita on erikoiskielten tutkimus, jonka yksi laaja alue on talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus.
- Talouselämän erikoisalaan kuuluvat taloustieteiden kieli sekä käytännön suullisten tilanteiden ja kirjallisen viestinnän kielenkäyttö.
- Talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus on lähtenyt pienistä kielen yksiköistä ja laajentunut tekstiketjujen ja tilanteiden analyysiin.
- Vieraissa kielissä tutkimuksella on ollut vahva sidos opetukseen, suomen kielessä tutkimuksia on luonnehtinut sosiokulttuurinen näkökulma kieleen.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Abstract

This article explores research on languages for specific purposes, with a focus on economic language and business communication. We provide an overview of the field's development in Finland. First, we examine the factors that have shaped this research domain since the 1980s, including institutional frameworks such as business schools and university language centers, as well as the teaching of foreign languages. Secondly, we discuss the expansion and diversification of the field by the early 2000s, highlighting the range of topics studied. Initially, research was predominantly driven by the needs of foreign language teaching. It was crucial to engage with the language practically and to consider cultural aspects. Consequently, contrastive studies and intercultural communication emerged as central research areas. Early research was empirical and highly practical. Over time, the research evolved to incorporate a more theoretical foundation, leading to the production of several doctoral dissertations in both foreign languages and the Finnish language.

Keywords: LSP, economic language, business communication, language teaching
Asiasanat: erikoiskielet, talouskieli, talouselämän viestintä, kielenopetus

1 Johdanto

Soveltavan kielitieteen keskeisiä tutkimusalueita on erikoisalojen kielten tutkimus, joka liittyy läheisesti toiseen olennaiseen alueeseen, kielenopetukseen. Vieraiden kielten opetus erityisesti aikuiskoulutuksessa on ennen kaikkea erikoiskielten opettamista (Spillner 2002: 31). Erikoisaloista tarkastelemme tässä artikkelissa talouselämän kielen ja viestinnän tutkimuksen historiaa 2000-luvun alkupuolelle saakka.

Talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus on soveltavan kielentutkimuksen kentässä ollut merkittävä käytännön kielenopetuksen ja kääntämisen vahvojen kytkösten vuoksi. Siten teema on ollut tärkeä myös AFinLAn toiminnassa, ja sitä on käsitelty myös lukuisissa AFinLAn seminaareissa ja julkaisuissa. Talouselämässä on vaadittu sekä vieraiden että kotimaisten kielten hyvää ja monipuolista osaamista, ja alan kielenopetus on institutionaalisten puitteiden vuoksi ollut pitemmälle menevää ja laajempaa kuin muilla erikoisaloilla. Myös tutkimus on ollut monipuolista: se on käsittänyt terminologian sekä niin puhutun kuin kirjoitetun kielen, ja siinä ovat näkyneet soveltavan kielentutkimuksen eri aallot. Kielentutkimus limittyy lisäksi muihin aloihin, kuten yhteiskunta- ja taloustieteisiin sijoittuviin yritys- ja organisaatioviestintään.

Talouselämän kieli ja viestintä on laaja ja vaikeasti rajattava alue, sillä se käsittää kaupan ja talouden eri alueet ja sen rajat muihin aloihin, erityisesti lakiin, yhteiskuntaan ja tekniikkaan ovat häilyvät (ks. esim. Simonnæs & Kristiansen 2018). Vastaavasti kielimuodot ja viestinnän keinot ovat moninaiset. Tähän erikoisalaan kuuluvat niin tieteen kieli kuin käytännön tilanteiden kielenkäyttö. Varhaisemmassa tutkimuksessa on käytetty suppeampaa termiä liikekieli, joka on keskittynyt lähinnä yritysten kirjeenvaihtoon, ja sittemmin myös suullisen viestinnän sisältävää termiä liikeviestintä (vrt. englannin *business communication*). Talouselämän kieli on siis laajempi käsite kuin liikekieli. Saksan vastine on *Wirtschaftssprache*, joka puolestaan Mautnerin ja Rainerin (2017:11) mukaan kääntyisi parhaiten englanniksi muotoon *language of economics and business*.

Taloustieteet jakautuvat useaan kieleltään hyvin erilaiseen alaan, kuten kansantaloustiede, laskentatoimi ja markkinointi. Käytännön tilanteet puolestaan käsittävät monenlaisia kirjoitettuja tekstejä mainoksista taseisiin ja suullisia vuorovaikutustilanteita tuote-esittelyistä neuvotteluihin. Taloudesta puhuminen ja kirjoittaminen eivät myöskään rajoitu alan ammatteihin, organisaatioihin tai taloustieteisiin, vaan esimerkiksi arjessa rahasta puhuminen on osa yleistä kielenkäyttöä, joka ei kuitenkaan tässä ole tarkastelun kohteena.

Erikoisalojen kielistä on käytetty termejä erikoiskieli ja ammattikieli, jotka toisinaan on ymmärretty synonyymeiksi. Toisaalta erikoiskieli voidaan nähdä yläkäsitteenä, jolloin ammattikielellä tarkoitetaan tiettyyn ammattiin liittyvää erikoiskieltä ja erikoiskieli puolestaan on tietylle erikoistuneelle alalle ominainen kielenkäyttö, jolle on tunnusomaista oma termistö ja muut erikoistuneet ilmaisukeinot (Koskela & Katajamäki 2012: 458). Tässä artikkelissa käytämme talouselämän kielestä ja viestinnästä termiä erikoiskieli, koska käsitelty tutkimus ei liity tiettyyn yhteen ammattiin. On kuitenkin huomattava, että osassa lähteistämme on käytetty termiä ammattikieli eikä vieraissa kielissä vastaavanlaista eroa ole (vrt. ruotsin *fackspråk* ja saksan *Fachsprache*), minkä vuoksi artikkelissa esiintyy myös termi ammattikieli.

Keskitymme seuraavassa Suomessa tehtyyn, eri kieliä koskevaan tutkimukseen ja kuvaamme sen sidoksia kielten opetukseen. Käsittelemme myös sitä, missä konteksteissa ja instituutioissa alan tutkimusta on tehty ja julkaistu. Lähdemme liikkeelle erikoiskielten tutkimuksen alkuvaiheista ja niiden institutionaalisista puitteista Suomessa. Tarkastelemme erityisesti 1980-lukua, jolloin erikoiskielten tutkimus vahvistui. Sen jälkeen käsittelemme sitä, mitä aihepiirejä 2000-luvun alkupuolelle saakka tutkimuksissa on käsitelty ja millaisin menetelmin aineistoja on analysoitu.

Tarkastelemme alan kehitystä ja institutionaalistumista sekä tutkimuksen monipuolistumista julkaisujen valossa. Kirjallisuusluettelossa mainittujen lähteiden lisäksi olemme käyttäneet (Helsingin) kauppakorkeakoulun vuosikertomuksia, Professorimatrikkelia, Finna.fi-hakupalvelua ja yliopistokirjastojen tietokantoja, Kielikeskusuutisia, AFinLAn julkaisuja, Vakki-julkaisuja, Talous ja kieli -julkaisuja sekä yliopistojen verkkosivuja. Kuten edellä on käynyt ilmi, tarkastelumme päättyy 2000-luvun ensi kymmenelle. Uudempaa työelämän kielen tutkimusta käsittelevät tässä julkaisussa Suvi Honkanen ja Riikka Nissi. Kohteena työelämän kieli on laajempi alue kuin talouselämän kieli sisältäen monenlaisia työpaikkoja sairaaloista kouluihin. Toisaalta talouselämän kieli käsittää alueita, jotka eivät sisälly tiukasti ottaen työelämän viestinnän tutkimukseen, kuten terminologian.

2 Erikoiskielten tutkimuksen alkuvaiheet ja 1980-luku

2.1 Erikoiskielten tutkimuksen varhaisvaiheita ja institutionaaliset kehykset

Erikoiskielissä huomion kohteena on ensin ollut sanasto. Sanakirjoja on tarvittu alan terminologian oikeaan käyttöön ja kääntämiseen. Erikoiskielten sanakirjoja on Suomessa laadittu jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien, ja varhaisimpia erityisaloja olivat tekniikka ja laki.[1] Ensimmäinen liikekielen sanakirja on U. J. Vuorjoen toimittama *Suomalais-venäläinen kauppasanakirja* vuodelta 1916. Hän käytti hyväkseen vielä käsikirjoitusvaiheessa ollutta Ilmari Koveron (1918) toimittamaa *Ruotsalais-suomalaista liikesanakirjaa*. Kovero kehitti uusia "liikesanoja", jotka "harkitsi ja hyväksyi" (Kovero 1918) "pätevistä kielimiehistä" (Vuorjoki 1916) koostuva komitea. Tekijän esipuhe osoittaa, millaista työtä sanakirjan tekeminen on – ei mitään pelkkää sanalistojen laatimista:

> Kun kirjan tarkoituksena ensi sijassa on suomalaisen liikekielen ja liikesanaston kehittäminen ja vakiinnuttaminen, on käytännössä olevat kielenvastaiset tai muuten sopimattomat sanat ja sanontatavat hylätty ja niiden sijalle, milloin se on ollut tarpeen, muodostettu uusia (Kovero 1918: ei sivunumeroa).

Kiinnostus erikoiskielten piirteitä kohtaan on ollut aina sidoksissa vieraan kielen käyttöön ja opetukseen, ja tutkimusta ovat vauhdittaneet opetuksen tarpeet. Kauppakorkeakouluissa oli 1950–1960-luvuilta lähtien kielten professoreja[2] ja mahdollisuus opiskella kieliä laajasti talouselämän tarpeisiin maisteritasolle asti. Ensimmäinen kielten professuuri perustettiin Turun kauppakorkeakouluun 1950, kun Niilo Ikola nimitettiin suomen kielen ja tyyliopin professoriksi. Hänen panoksensa Suomen kauppaopetuksen kehittäjänä oli merkittävä. Hän oli paitsi vasta perustetun kauppakorkeakoulun ensimmäinen professori myös sen ensimmäinen rehtori (Säntti 1958). Ikolan tutkimusintressi kohdistui kuitenkin talouselämän kielen ulkopuolelle, Raamatun kieleen ja murteisiin, ja talouselämän kieltä käsittelee vain yksi, *tili*-sanan kehitystä tarkasteleva artikkeli (Ikola 1951).

Helsingin kauppakorkeakouluissa kielten professuureja perustettiin 1960-luvun puolessavälissä. Pro gradu -tutkielmia valmistui vuodesta 1968 lähtien erityisesti englannin

---

1 Bertini, François 1889. *Suomen teollisuus-sanakirja*; Stråhlman, A. E. 1866. *Ruotsalais-suomalainen luettelo tawallisista wirka- ja lakisanoista: Svensk-finsk förteckning öfver vanligen förekommande kurial- och lagtermer*.

2 Turun kauppakorkeakoulussa suomen kielen professori 1950–1974; Kauppakorkeakoulussa (vuodesta 1974 Helsingin kauppakorkeakoulu) englannin apulaisprofessori 1964–2009, saksan kielen apulaisprofessori 1965–2001, ranskan kielen apulaisprofessori 1966–1971, suomen kielen ja tyyliopin apulaisprofessori 1967–1986, suomen kielen ja viestinnän (apulais)professori 1989–2009 sekä vuodesta 2010 talouselämän viestinnän ja organisaatioviestinnän professorit; Vaasan kauppakorkeakoulussa vuodesta 1973 ruotsin kielen apulaisprofessori; Svenska Handelshögskolanissa ruotsin kielen professori 1964–2014 (hoiti myös HKKK:n maisteritason opetuksen ja ohjauksen), englannin kielen apulaisprofessori 1975–1998.

kielessä, jonkin verran myös saksan ja ruotsin kielissä, ja 1980-luvulta lähtien suomen kielessä. Alkuaikoina tosin niin ylemmän tason opetus kuin professorien tutkimus olivat hyvin filologiapainotteisia, ja vielä 1980-luvun lopulla talousviestinnän opetusta ja tutkimusta saatettiin pitää ei-humanistisena.[3] Tutkielmissa tarkasteltiin kuitenkin jo varhain myös liike-elämän sanaston kysymyksiä.

Talouselämän kielessä puhtaasti terminologisten kysymysten ohessa kiinnosti jo varhain mainonnan kieli, jota tutkittiin eri kielissä (Louhija 1963–66; Louhija ym. 1972; Penttilä 1962). Jarl Louhija toimi ensin Turun kauppakorkeakoulussa suomen kielen ja tyyliopin vt. professorina ja sitten (Helsingin) Kauppakorkeakoulussa suomen kielen ja tyyliopin apulaisprofessorina (1960–1974). Hän laati muun muassa *Tyylioppia*-teoksen kauppakorkeakoulujen opetukseen (1952).[4] Erkki Penttilä puolestaan oli Kauppakorkeakoulun englannin kielen apulaisprofessori (1964–1972). Hän oli jo ennen sitä toiminut pitkään englannin kielen ja kirjeenvaihdon lehtorina ja julkaissut 1954 yhdessä niin ikään englannin opettajana ja lehtorina toimineen Irma Rantavaaran[5] kanssa kirjeenvaihdon oppikirjan, joka oli vuosikymmeniä käytössä, myös eri tekijöiden kanssa uudistettuna laitoksena.

Vaasassa kielten opetus ja tutkimus laajenivat, kun kauppakorkeakoulu muuttui ensin Vaasan korkeakouluksi (1980) ja aloitti kielenkääntäjäkoulutuksen, sitten yliopistoksi (1991) kieliaineineen ja professuureineen. Erikoiskielten tutkimukselle merkittävä on ollut käännösteorian ja ammattikielten tutkimusryhmä, VAKKI-ryhmä, joka aloitti vuosittaiset seminaarinsa ja niiden esitelmien julkaisemisen 1981 kaksiosaisella raportilla *Terminologia ja käännösteoria* (Ingo ym. 1981; Nordman ym. 1981). Ensimmäisessä julkaisussa Christer Laurén (1981: 20) kysyy, miksi ei tutkittaisi ammattikieliä (*fackspråk*): Kun kielitieteen kiinnostus on kääntynyt suurempiin tekstikokonaisuuksiin ja viestintään, myös ammattikielet osana kielellistä käyttäytymistä kuuluvat tutkimusalueeseen. Teknolektien tutkimus on niin kielitieteellisen perustutkimuksen kuin erityisesti soveltavan kielentutkimuksenkin kannalta relevanttia. (Laurén 1981: 16, 20.) Tutkimusryhmän nimessä "ammattikielet" muuttuivat myöhemmin "erikoisalaviestinnäksi", mikä kuvastaa hyvin tutkimusalan kehitystä.[6]

Vaasan korkeakoulun tutkimuksen kiinnostus kohdistui yleisesti ammattikielten piirteisiin. Projektissa *Svenskt fackspråk* vertailtiin tietotekniikan, sähkötekniikan, lain ja

---

3 Esim. Vaasan korkeakoulun saksan kielen professori Andreas Kelletat vaati esitelmässään Vaasassa 1989 järjestetyssä kansainvälisessä konferenssissa *Finnisch-deutsche Kulturunterschiede in der Wirtschaftskommunikation: Wege ihrer quantitativen und qualitativen Erforschung* opetukseen kaunokirjallisuutta, jota ilman ei voisi puhua kulttuurista. (Ks. esim. Reuter 1997: 28–32.)

4 Tyylin tutkimuksen merkityksestä soveltavan kielitieteen kentässä osoittaa Wikipedian artikkeli "Soveltava kielitiede", jonka mukaan Nils Erik Enkvistin tyylintutkimusta käsittelevää artikkelia vuodelta 1964 "voidaan pitää ensimmäisenä soveltavan kielitieteen tutkimuksena Suomessa". https://fi.wikipedia.org/wiki/Soveltava_kielitiede.

5 Myöh. Helsingin yliopiston estetiikan ja nykyiskansain kirjallisuuden professori.

6 1985–2003 Vaasan korkeakoulun/yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmä, 2003–2013 Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmä, 2013– Vaasan yliopiston kääntämisen, erikoisalaviestinnän ja monikielisyyden tutkijayhdistys. VAKKI-seminaarien, myöh. symposiumien, ja julkaisujen historiasta ks. Lönnroth 2014.

laskentatoimen kielen piirteitä (Laurén & Nordman 1985) sekä viestintä- ja kielitieteen piirteitä (Nordman 1992). Ruotsin kielen professori Christer Laurénin panos terminologian tutkimuksen aloittamiseen oli merkittävä, ja terminologia kehittyi vähitellen Suomessa niin kuin kansainvälisestikin omaksi alakseen. Vaasan merkityksestä erikoiskielten tutkimuksessa osoittaa se, että siellä järjestettiin 6. eurooppalainen LSP-symposiumi 1987.

Erikoiskielten opetus sai lisää pontta, kun 1970- ja 1980-luvuilla korkeakouluihin perustettiin kielikeskukset, joissa kieltenopetus suunnattiin muiden alojen kuin kieliaineiden opiskelijoille. Tarkoituksena oli antaa opiskelijoille opiskelun ja tulevan ammatin edellyttämä kielitaito. Toimintaa tukemaan perustettiin Jyväskylään Valtakunnallinen kielikeskus (1974, vuodesta 1976 Korkeakoulujen kielikeskus), sittemmin Soveltavan kielentutkimuksen keskus (vuodesta 1996). Korkeakoulujen kielikeskuksen tehtävänä oli tutkia ja suunnitella erityisalojen kielenopetusta ja laatia erikielisiä oppimateriaaleja yhteistyössä muiden kielikeskusten kanssa. Korkeakoulujen kielikeskuksella oli merkittävä rooli korkeakoulujen kieltenopettajien verkostojen luomisessa. Järjestettiin koulutuspäiviä ja konferensseja, joihin kutsuttiin muun muassa erikoiskielten asiantuntijoita ja joissa jaettiin kokemuksia ja kehitettiin yhteistyötä. *Kielikeskusuutisia* (1974–1992, *Kielikeskustelua* 1993–1996) oli tärkeä yhteydenpitokanava, jossa julkaistiin erilaisten tiedotusten, raporttien ja kirjakatsausten lisäksi muun muassa lyhyitä artikkeleita erikoiskielten piirteistä.

Saksan kielen opettajien yhteistyöverkosto oli erityisen aktiivinen, mihin osaltaan vaikutti Korkeakoulujen kielikeskuksessa vuodesta 1982 työskennellyt Hartmut Schröder, joka myöhemmin toimi Vaasan yliopiston soveltavan kielitieteen professorina (1990–1997). Saksan kielen verkostossa painottuivat talouselämän kieli ja viestintä, sillä mukana oli opettajia kauppakorkeakouluista ja Tampereen yliopistosta, jossa alan ammattikielen opetus oli vahvaa: Taloudellis-hallinnolliseen tiedekuntaan oli jo 1970-luvun alussa perustettu erillinen kielten laitos vastaamaan alan opiskelijoille annettavasta teollisuuden, liike-elämän ja hallinnon palveluksessa tarvittavan käytännön kielitaidon opetuksesta (Rytövuori 1975: 7). Talouselämän kieli säilyi Tampereella vahvana myöhemmin perustetussa kielikeskuksessa, lisäksi germaanisessa filologiassa panostettiin talouselämän kieleen. Elinkeinoelämän tarvitsemaa kielitaitoa painotettiin myös teknillisissä korkeakouluissa.

2.2 Opetuksen tarpeet tutkimuksen vauhdittajana

Korkeakoulujen kielikeskuksen johtaja Liisa Korpimies painotti vuonna 1980 AFinLAn 10-vuotisjuhlasymposiumissa puheenvuorossaan ”Tätä mieltä kielenopetuksesta ja -tutkimuksesta” kielikeskusopetuksen ja tutkimuksen molemminpuolista merkitystä:

> Kielikeskusten antama ammattipainotteinen, tiettyyn käytännön tavoitteeseen tähtäävä kielenopetus on maassamme aivan uutta, joten kaikki mahdollisuudet uraauurtavaan tutkimustyöhön ovat tarjolla (Korpimies 1981: 32).

Samassa symposiumissa Valmetin koulutuspäällikkö Teuvo Närvänen puhui elinkeinoelämän odotuksista kielentutkimukselle ja -koulutukselle ja korosti vieraiden kielten ja

kommunikaatiotaidon merkitystä: kansainvälistyminen lisää vieraiden kielten tarvetta kaikilla organisaation tasoilla.

> Kulttuurierot vaikuttavat liike- ja asiakassuhteissa lähes yhtä voimakkaasti kuin kielimuurit. -- Kielen sisäisten ongelmien sijasta toivon käytettävän enemmän energiaa käytännön kielen ongelmiin. (Närvänen 1981: 46, 47.)

Kaikessa erikoiskielten opetuksessa keskeisiä kysymyksiä olivat paitsi opetuksen sisältö (mikä on relevanttia?) myös opetusmateriaali (mitä ja millaista?). Opetettavan kielitaidon testaukseenkin kaivattiin tarveanalyysia, kuten Anna Mauranen AFinLAn vuosikirjassa 1989 kirjoitti: on tutkittava, millaisissa tilanteissa erikoisalojen kieltä käytetään. Kauppakorkeakouluissa tilanne oli selvempi kuin kielikeskuksissa, joissa opetus oli uutta ja huomioon piti ottaa monia tieteenaloja. Kauppakorkeakouluissa oli kuitenkin myös tarvetta uudenlaiselle materiaalille, kun painopiste siirtyi vähitellen pois kauppakirjeenvaihdosta ja käytännön suullisen kielitaidon merkitys kasvoi: kauppatieteilijöiden piti osata hoitaa neuvotteluja ja esitellä yrityksen tuotteita maan kielellä. Kun muissa erikoiskielissä kielikeskusten opetukseen liittyvät aiheet *Kielikeskusuutisten* kirjoituksista päätellen keskittyivät testaukseen ja luetun ymmärtämiseen, talouselämän kielen opetuksessa painottui viestintä. On myös huomattava, että siinä missä yliopistojen kielikeskusten opettajat joutuivat opettamaan useiden eri tieteenalojen opiskelijoita, kauppakorkeakoulujen kieltenopettajat keskittyivät kauppatieteisiin. Useat heistä olivat myös kauppakorkeakoulujen kasvatteja, joille erikoisala ei ollut vieras. Lisäksi monet valtakunnallisesti käytetyt oppikirjat ja sanakirjat ovat olleet Helsingin kauppakorkeakoulun opettajien laatimia.

Kaupallisen alan saksan kielen opettajille järjestettiin 1984 useita seminaareja, joiden aiheena oli erityisesti videon käyttö opetuksessa ja joissa ongelmaksi todettiin autenttisen aineiston puute ja tarve.[7] Ratkaisuna oli oman videoaineiston tuottaminen: Erään yrityksen tuote-esittelyä videoitiin seuraavana vuonna Lyypekissä järjestetyn seminaarin yhteydessä. Aineisto litteroitiin, ja sitä analysoitiin ja työstettiin seuraavissa seminaareissa. (Reuter 1997.) Vuonna 1987 korkeakoulujen saksan kielen opettajat kokoontuivat Tampereelle seminaariin, jonka aiheena oli puhuttu talouskieli ja joka käsitteli Suomen ja saksankielisten maiden välistä talousviestintää ja siinä ilmeneviä kielellisiä ongelmia. Samana vuonna järjestettiin myös Lyypekissä korkeakoulujen ja kaupallisten oppilaitosten saksanopettajille seminaari *Mündliche Fachsprache Wirtschaft – berufstypische Sprachprobleme in der interkulturellen Wirtschaftskommunikation zwischen Finnland und den deutschsprachigen Ländern*.

Jyväskylässä korkeakoulujen saksan kielen opettajien seminaarissa 1987 "pohdittiin ns. kommunikatiivista kielioppia, joka sisältäisi (myös) kieliopin sääntöjen ulkopuolella olevat, erilaiset kommunikaatiota ohjailevat säännöt". Tästä sai alkunsa projekti

---

7 Autenttisten aineistojen merkitys kielen opetuksessa ei sinänsä ollut uusi asia. Sen korostaminen näkyy *Kielikeskusuutisissa* 1970-luvulta lähtien. Video monipuolisti kielten opetusta, ja sen käyttöä opetuksessa käsiteltiin 1980-luvulla lukuisissa eri kielten seminaareissa. Saksan opettajille tällainen seminaari järjestettiin ensimmäisen kerran 1983.

"Suomalais-saksalaiset kulttuurierot talouselämän viestinnässä", jonka tarkoituksena oli tehdä ongelma-alueeseen liittyvää tutkimusta ja tuottaa tutkimuksen pohjalta ammattikielen opetukseen soveltuvaa materiaalia. Tutkimus rajattiin talouselämään ja saksan kieleen, ja tutkimusta päätettiin tehdä monitieteisesti, mikä onkin ollut yksi soveltavan kielentutkimuksen ja erikoiskielten tutkimuksen olennaisia piirteitä. (Tutkimusprojekti 1989: 7–8.)

Opetuksen tarpeet vaikuttivat monin tavoin tutkimukseen: oli tutkittava, mitä pitäisi opettaa, millaiset tekstit ja viestintätilanteet ovat erityisalalla keskeisiä sekä millaisia kieli- ja viestintätaitoja tarvitaan. Sanasto ja terminologia olivat tärkeitä, mutta pelkästään niiden hallinta ei vielä riittänyt ammatissa vieraalla kielellä toimimiseen. Kommunikatiivisen kompetenssin vaatimukset suuntasivat tarkastelemaan muun muassa sitä, millaisia taitoja liikeneuvotteluissa tarvitaan. Tutkimuksen ja opetuksen yhteydestä hyvä esimerkki on *Kielikeskusuutisissa* 6/1987, jossa raportoidaan 6. kansainvälisestä erityiskielten symposiumista Vaasan korkeakoulussa näin:

> Mirja-Liisa Lampi Helsingin kauppakorkeakoulusta kertoi liikeneuvottelustrategioiden lingvistisestä tutkimuksesta sekä siitä kuinka tutkimustuloksia on sovellettu englannin kielen kurssin laatimiseksi suomalaisia liikemiehiä varten (Löfman ym. 1987: 12).

Lammen (1986) englantilaisen filologian lisensiaatintyö on ensimmäisiä talousviestinnän tutkimuksen julkaisuja, ja se syveni myöhemmin väitöskirjaksi (Charles 1994). Lisensiaatintyöllä oli myös kansainvälistä merkitystä, sillä se oli ensimmäisiä lingvistisiä tutkimuksia englanninkielisistä liikeneuvotteluista (Bargiela-Chiappini ym. 2006: 7).

Erikoiskielten tutkimuksella oli siis alun alkaen selvä soveltava tavoite: kieltenopetus. Esimerkiksi Hartmut Schröderin virkaanastujaisluennossa esiintyvässä AILAn tieteellisten sektioiden luettelossa "erikoiskielet" näkyy vain muodossa "Erikoisalojen kieltenopetus", vaikka hän luennossaan toteaa, että "yksi soveltavan kielitieteen soveltamisaloista on jo pitkään ollut liike-elämän viestintä" (Schröder 1990a: 10).

2.3 Liikekielestä talouselämän viestintään – kielentutkimuksen aaltoja

Varhaisessa ammattikielen tutkimuksessa Euroopassa painottui saksan kieli, mikä Schröderin (1990b: 6) mukaan johtui saksankielisten maiden merkityksestä tällä tutkimuksen alueella sen alkuvaiheessa: esimerkiksi alan ensimmäinen lehti (*Fachsprache*) perustettiin Wienissä 1979 ja kielenä oli pitkään pääosin saksa. Pelkästään englannin kieleen keskittyvää lehteä *The ESP Journal* (myöh. *English for Specific Purposes*) alettiin julkaista Yhdysvalloissa 1980, mutta jo kauan sitä ennen, vuonna 1963, oli perustettu alkujaan kirjoitettuun liikeviestintään erikoistuva lehti *The Journal of Business Communication* (myöh. *International Journal of Business Communication*).

Euroopan eri kauppakorkeakouluissa syntyi jo 1920–1930-luvuilla funktionaalisen kielitieteen suuntaus *Wirtschaftslinguistik*, joka tarkasteli talouselämän kieltä, sanastoa, muotopiirteitä ja tyyliä. Pääpaino oli kielen synkronisessa kuvauksessa ja vieraan kielen

opetuksen didaktiikassa, mutta oma alueensa oli myös historiallinen talouslingvistiikka (vrt. Ikolan tutkimus *tili*-sanan historiasta vuodelta 1951). Tutkimuksen kohteena oli siis talouskieli, jota tarkasteltiin tiettyä tarkoitusta palvelevana funktionaalisena kokonaisuutena ja kirjoitettuna tai puhuttuna viestintävälineenä ja hyvin monella talouselämän alueella. (Drozd 1978; ks. myös Karlsson, tässä julkaisussa.)

Suomessa talouselämän kielen tutkimuksessa päähuomio oli alussa, kuten edellä todettiin, sanastossa ja myös muotopiirteissä, ja painopiste oli kirjoitetuissa teksteissä, esimerkiksi Keijo Viljanen tutki väitöskirjassaan (1984) Euroopan integraation sanastoa. Tyylin tutkimuksessa käytettiin usein tilastollisia menetelmiä ja tarkasteltiin muun muassa sanaluokkien esiintymiä ja virkerakenteita (esim. Louhija ym. 1972). Aineistoina olivat kirjoitetut tekstit, kuten mainostekstit.

Pragmatiikan tulo kielentutkimukseen laajensi tutkimuksen aihepiirejä sanastosta ja terminologiasta teksteihin kokonaisuutena ja puhuttuun kieleen, viestintään.[8] Vieraiden kielten opetuksessa tärkeää oli kommunikatiivinen kompetenssi, toiminta vieraalla kielellä ja kulttuurin huomioiminen (vrt. Sajavaara 1981). Siten kontrastiiviset tutkimukset ja kulttuurienvälinen viestintä olivat keskeisiä tutkimusalueita. Kulttuurienvälinen viestintä teki myös alana tuloaan. Alussa tutkimus oli empiiristä ja hyvin käytännönläheistä. Oli selvitettävä, millaisissa tilanteissa vierasta kieltä tarvitaan, millaisia tekstejä laaditaan ja millaisia ominaispiirteitä niillä on sekä ennen kaikkea millaisia ongelmia kulttuurienvälisissä tilanteissa on.

Erikoiskielten tutkimuskohteista irrallisten sanojen rinnalle nousivat voimakkaasti 1980-luvulla tekstit. Esimerkiksi Dieter Möhn kirjoitti 1981 *Fachsprache*-lehdessä, että ammatillinen toiminta edellyttää kykyä muotoilla ja ymmärtää tilanteisia tekstejä. Hänen mukaansa erikoiskielten tutkimuksessa oli kaksi vahvaa tieteenhaaraa: tekstilingvistiikka ja erikoisalojen kieltenopetus. (Möhn 1981: 50.) Tekstilingvistiikan merkitystä erikoiskielten tutkimuksessa kuvaa, että Lita Lundqvist (1989: 117) Kööpenhaminan kauppakorkeakoulusta ehdotti AFinLAn symposiumissa 1988 termin *fagsprok* korvaamista termillä *fagtekstlingvistik*. Tekstilingvistiikka tarjosi perustan paitsi tekstien monipuoliselle analyysille myös niiden kontrastiiviselle tutkimukselle. Tutkimusintressien laajentuessa kasvokkaiseen suulliseen viestintään keskeisiä menetelmiä olivat myös muilla kielen ja tekstien tutkimuksen aloilla suosituiksi nousseet diskurssianalyysi ja keskustelunanalyysi, jotka suuntasivat huomion vuorovaikutukseen. Esimerkiksi Helsingin yliopiston kielikeskuksen johtaja Eija Ventola kirjoitti *Kielikeskusuutisissa* 4/1987:

> Kielikeskusmateriaalien kehittämiseen voitaisiin tutkimuksella vaikuttaa suurestikin. Opettajat joutuvat jatkuvasti tuottamaan monille kursseille materiaalia. Interferenssitutkimusta, lähtö- ja tavoitekielen eroihin ja niiden opettamiseen liittyvää tutkimusta, voitaisiin hyödyntää suurestikin materiaalin valmistelussa. Diskurssitutkimus voisi auttaa autenttisten audio- ja videomateriaalien työstämisessä opetustarkoituksiin. (Ventola 1987: 6.)

---

8 Kari Sajavaara (1975: 6) raportoi AILA-konferenssista 1975: "Mielenkiinnon siirtyminen lingvistiikassa semantiikasta pragmatiikkaan näkyi monien esitelmien aiheista, ja yleensä tällaiset esitelmät näyttivät myös vetävän 'täyden salin'".

Tutkimuskohteen laajenemista kuvaa terminologia: erikoiskielistä siirryttiin puhumaan erikoisalojen viestinnästä tai erikoisalaviestinnästä, ja *liikekieli* laajeni *talouselämän viestinnäksi*. Erikoiskielten tutkija Walther von Hahn oli jo 1983 ehdottanut *Fachsprache*-termin tilalle termiä *Fachkommunikation*. Englannin kielessä muutosta kuvaa pitkään käytössä olleen *language for specific/special/specialized purposes* (LSP) -termin korvautuminen laajemmilla termeillä, kuten *specialized communication*, *professional discourse* ja *professional communication*. Ne sisältävät kielen lisäksi kaikki semioottiset resurssit niin puhutussa kuin kirjoitetussa viestinnässä. Muutosta voi perustella myös sillä, että varhaisempi LSP on liittynyt vahvasti erikoiskielten opetuksen tutkimukseen (Koskela & Katajamäki 2012: 456). Suomeksi käytetään vastaavasti termiä talouselämän viestintä (saksaksi *Wirtschaftskommunikation*). Se on laajempi käsite kuin englannin *business communication*, joka Leena Louhiala-Salmisen (2009) mukaan käsittää nykyään yritysten monenlaisen niin kirjallisen kuin suullisen viestinnän.[9] Talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus on muuttunut yhä monitieteisemmäksi, ja tutkimusta tehdään erityisesti taloustieteilijöiden kanssa.

Pohjoismaiden soveltavan kielitieteen yhdistyksen konferensseissa ammattikielet olivat teemana jo varhain. Esimerkiksi vuoden 1978 konferenssissa oli kaksi teemaa: ammattikielet ja kommunikatiivinen kompetenssi (*Kielikeskusuutisia* 2/1978: 20). AFinLAn julkaisuissa (ja vastaavasti symposiumeissa) erikoiskielet olivat näkyvämmin esillä ensimmäistä kertaa vuonna 1989. Vuosikirjan nimenä on *Special languages and second languages: methodology and research.* Sen ensimmäisessä artikkelissa Roland Freihoff (1989: 8–9) toteaa, että asiatekstien kääntäjän on erikoistuttava johonkin erikoisalueeseen, mutta talous ja laki tulevat välttämättä työssä vastaan. Kääntäminen onkin ollut yksi soveltavan kielitieteen keskeisiä alueita ennen itsenäistymistään omaksi tieteenalakseen. Kyseisessä julkaisussa talouselämän viestintää käsittelee Schröderin ja Tiittulan (1989) artikkeli "Kulttuurieroja suomen- ja saksankielisessä erityisalojen viestinnässä", mistä näkyy se, miten kulttuurierot ja kulttuurienvälinen viestintä alkavat saada jalansijaa 1980–1990-luvun tutkimuksessa. Talouselämän kielen tutkimuksessa kehittyi myös oma tutkimus- ja koulutusalue, kulttuurienvälinen talouselämän viestintä.

Kulttuurierot ja kulttuurienvälinen viestintä olivat seuraavan kerran AFinLAn teemana näkyvissä vuonna 1991: vuosikirjan nimenä on *Communication and discourse across cultures and languages.* Siinä talouselämän viestintää käsittelee Hilkka Yli-Jokipiin kirjoitetun liikeviestinnän tutkimus, ja aihepiiriin voidaan lukea myös Paula Kalajan tutkimus asiakaspalvelusta. Sen jälkeen kulttuuri esiintyy eri muodoissa teemana useana vuonna peräkkäin. Vuonna 1993 AFinLAn vuosikirjan teemana oli *The competent intercultural communicator*. Sen artikkeleista kaksi käsitteli talouselämän viestintää, toinen monikansallisia työryhmiä (Müller) ja toinen taloustieteiden tutkimusartikkeleiden rakennetta (Lindeberg).

Talouselämän kielen ja viestinnän tutkijat ovat järjestäneet myös omia symposiumeja, joista mainittakoon *Talous ja kieli* -symposiumit Helsingin kauppakorkeakoulussa ja *Wirtschaftskommunikation zwischen Finnland und den deutschsprachigen Ländern* Tampereen yliopistossa 2001 (Reuter & Piitulainen 2003). Christopher Schmidt Åbo Akademista on

9 Saksan- ja englanninkielisten termien historiasta ja kehityksestä ks. Mautner & Rainer 2017.

ollut aktiivinen eurooppalaisessa monitieteisessä EUKO-tutkimusverkostossa, jonka ensimmäinen konferenssi järjestettiin Turussa 2001.[10] Kansainvälisistä yhteyksistä esimerkkinä on myös Vaasan ja Duisburgin yliopistojen yhteistyö (Nuopponen ym. 2002).

3 Aihepiirejä

Talouselämän kieltä ja vuorovaikutustilanteita on analysoitu monesta näkökulmasta ja monenlaisten aineistojen valossa. Tässä yhteydessä luomme yleiskatsauksen siihen, mitä aiheita lähinnä 1990-luvulla ja osin 2000-luvulla on käsitelty isommissa projekteissa, kuten Suomen Akatemian rahoittamissa hankkeissa ja eri yliopistojen väitöskirjoissa, sekä Helsingin kauppakorkeakoulun ja Vaasan yliopiston kontekstissa tehdyissä julkaisuissa ja AFinLAn julkaisuissa.

3.1 Sanasto, terminologia ja muotopiirteet

Kuten edellä on käynyt ilmi, varhaisimpien tutkimusten kohteena oli sanasto ja terminologia, joka vähitellen 1970-luvun puolestavälistä lähtien kehittyi omaksi tieteenalakseen (Picht 1993: 2). Varhaisia terminologisia julkaisuja on Riitta Avikaisen (1985) analyysi saksankielisestä laskentatoimen terminologiasta. Runsas 20 vuotta myöhemmin Niina Nissilä (2008) väitteli Vaasan yliopistossa aiheenaan taseen termit. Aineistona oli suomalaisten ja ruotsalaisten yritysten ruotsinkielisiä taseita, joiden termejä ja käsitteitä hän kuvasi laskentatoimen, kielensuunnittelun ja terminologian näkökulmista. Samana vuonna ilmestyi myös Marjut Alhon (2008) käännöstieteeseen sijoittuva terminologinen väitöskirja, joka tarkasteli kontrastiivisesti nimitysten ominaisuuksia ja niiden vaikutusta nimitysten käyttöön eurorahaan liittyvässä terminologiassa saksassa ja suomessa. Irmeli Helinin (1998) väitöskirja puolestaan sijoittuu terminologian historiaan (kuten aiemmin edellä mainittu Ikolan varhainen *tili*-sanaa käsittelevä artikkeli). Helin tarkasteli tutkimuksessaan saksalaisen osuustoiminnan terminologian kehitystä sekä termien kollokaatioita ja konnotaatioita. Pirkko Nuolijärvi (1992) puolestaan analysoi suomenkielisen taloussanaston kehitystendenssejä kolmen eri aikoina ilmestyneen sanakirjan valossa. Terminologisia tutkimuksia on toki muitakin, ja erityisesti niitä on tehty Vaasan yliopistossa, mutta ne ovat joko yleisiä tai tarkastelevat muita erikoisaloja kuin talouselämän kieltä (ks. kuitenkin Koskela 2006; myös alaluku 3.4).

Tekstilingvistiikan myötä tarkastelu laajeni kokonaisiin teksteihin, vaikka ensisijainen kohde olisikin ollut sanasto tai muotopiirteet. Eija Suomela-Salmi (1997) tutki diskurssianalyysin keinoin ranskan kielen väitöskirjassaan nominaalilausekkeiden rakennetta ja vaikutusta tekstin koheesioon vuosikertomuksissa ja alan ammattilehdissä.

10 EUKO: Europäische Kulturen in der Wirtschaftskommunikation

3.2 Mainonta

Myös mainonnan kieli oli jo varhain tutkimuksen kohteena (ks. Louhija 1963–1966; Louhija ym. 1972), kuten edellä on todettu. Suomen kielen ohella tutkimusta tehtiin englannin- ja saksankielisistä mainoksista. Erkki Penttilä (1962) tarkasteli englanninkielisten sanoma- ja aikakauslehtien mainosten sanaluokkia ja tyylipiirteitä. Kirsti Friman (1977) puolestaan tutki väitöskirjassaan englanninkielisten sanojen esiintymistä ja muotoa saksankielisissä mainoksissa.

Mainosten analyysi sai virikkeitä tyylintutkimuksesta, joka alkoi kehittyä omaksi kielentutkimuksen haaraksi 1960-luvulla. Myöhemmin mainostekstejä analysoivat kielentutkijat tekivät yhteistyötä muiden alojen tutkijoiden kanssa, ja tarkastelun kohteena olivat mainonnan rooli yhteiskunnallisena instituutiona, mainosten vastaanotto ja kielitieteen lähestymistavat, erityisesti tekstilingvistiikan ja diskurssianalyysin näkökulmat (Tiittula toim. 1988). Niin ikään on tarkasteltu ikonista koheesiota (*Riemua rannalla. Lepoa sannalla*) ja viittaussuhteita mainosotsikoiden tehokeinona (Grönholm 1990), mainonnan teksti- ja argumentointistrategioita (Sarvikivi 1992) ja tuotejournalismia mainonnan vaikutuskeinona (Vikman 1999). Marjo Vesalainen (2001) puolestaan analysoi väitöskirjassaan suomen- ja saksankielisten mainosesitteiden vaikuttamisen keinoja viitekehyksenään retoriikka ja pyrki selvittämään mahdollisia kulttuurieroja.

Sabine Ylösen (2003) tutkimuskohteena ovat olleet suomalaisten ja saksalaisten verkkomainosten kulttuurierot, jotka näkyvät tekstin rakenteessa, lähettäjään ja vastaanottajaan viittaamisessa ja vierassanojen käytössä. Doris Wagnerin väitöskirjan (2003) tarkastelukohteena olivat saksalaisten olutmainosjulisteiden kielelliset ja kulttuuriset piirteet. Tuija Pakkala (1995) analysoi Benettonin mainosten sisältöjä ja mainonnan ympärillä käytyä julkista keskustelua.

3.3 Kulttuurienvälinen viestintä

1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla saivat tutkijoiden huomiota myös kulttuurierot ja kulttuurienvälinen viestintä. Tutkimusta tehtiin ensin kontrastiivisesti tavoitteena löytää viestintään vaikuttavia kulttuurisia eroja. Kulttuurierojen opetus laajeni työelämään, ja aiheesta ilmaantui lukuisia käytännön oppaita (esim. Mikluha 1998). Vastapainona niiden erittäin stereotyyppisille käsityksille tutkijat kiinnostuivat siitä, millaista on vuorovaikutus tilanteissa, joissa eri kulttuureista tulevat kohtaavat.

Erityisen keskeinen tutkimuskohde tällä alueella oli Suomen tärkeän kauppakumppanin Saksan ja saksan kielen rooli sekä saksan- ja suomenkielisen viestinnän erot. Tutkimusprojektin *Suomalais-saksalaiset kulttuurierot talouselämän viestinnässä* tavoitteet olivat sekä kielenopetukseen liittyviä että tieteellisiä, kuten kulttuurienvälisen viestinnän problematiikan selvittäminen ja tutkimusmenetelmien kehittäminen (ks. myös Tiittula 1993). Kulttuuri ymmärrettiin dynaamisena käsitteenä, joka tuotetaan kussakin tilanteessa uudelleen. Suomen Akatemian rahoittamassa projektissa oli mukana tutkijoita Suomen eri yliopistoista ja Saksasta. Siinä tutkittiin kirjallista viestintää, kuten esitteitä ja

mainoksia, ja suullista viestintää sekä haastateltiin suomalais-saksalaisen kaupan piirissä toimivia henkilöitä, lähinnä yritysjohtajia. Kirjoitetuista teksteistä tarkasteltiin yritys- ja tuote-esitteitä kontrastiivisesti ja analysoitiin muun muassa kuvan ja tekstin suhdetta (mm. Pakkala 1994; Schröder 1993). Keskustelunanalyysin keinoin tutkittiin suomalais-saksalaista neuvottelua (Lenz 1990) sekä sitä, miten yritysjohtajat puhuivat omasta ja toisesta kulttuurista (Kallmeyer & Tiittula 2003). Kysymys oli siis myös jähmettyneiden stereotypioiden purkamisesta (Reuter 1992; Tiittula 1992).

Suomen Akatemian rahoittamassa projektissa *Sosiaaliset tyylit ja institutionaalinen vuorovaikutus kulttuurienvälisissä kontaktitilanteissa* kohteena olivat suomalais-saksalaiset vuorovaikutustilanteet. Projektissa analysoitiin sitä, miten osallistujat rakentavat yhtäältä kulttuurienvälistä ymmärrystä ja toisaalta kulttuurienvälisiä rajoja. Tutkimusten kohteina oli autenttisia suullisia ja kirjallisia aineistoja, kuten kansainvälisillä messuilla videoituja keskusteluja, yritysten nauhoitettuja puhelinkeskusteluja ja kirjeenvaihtoa. Liisa Tiittula tutki messuaineistosta keskustelunanalyysin keinoin muun muassa sitä, miten kielteinen vastaus rakentuu myyntikeskustelussa multimodaalisin keinoin (2007a) ja miten vierekkäin olevat neuvottelijat jäsentävät katseella keskinäistä vuorovaikutusta (2007b). Ewald Reuter (2007) puolestaan analysoi sitä, miten tuote-esittelyt rakentuvat myyjän ja ostajan vuorovaikutuksena. Eila Minkkisen (2006) aineistona olivat puhelinkeskustelut (ks. alaluku 3.6). Marja-Leena Piitulainen (2007) tutki, miten liikekumppaniin orientoidutaan kirjallisessa liikeviestinnässä. Hänen analyysinsa kohteina olivat erityisesti puhuttelu ja kiittäminen.

Tutkimusprojekti *Svenskt i Finland – finskt i Sverige* oli suomalaisten ja ruotsalaisten historiantutkijoiden, yhteiskuntatieteilijöiden ja talouselämän viestinnän tutkijoiden hanke. Projektissa käsiteltiin suomalaisten ja ruotsalaisten pitkäaikaista vuorovaikutusta sekä maiden välisiä suhteita eri aikoina. Ohjelmaan sisältyi 17 projektia, joihin osallistui yli sata tutkijaa. Helena Kangasharju johti yhdessä Mirjaliisa Charlesin kanssa Suomen Akatemian ja Helsingin kauppakorkeakoulun rahoittamaa projektia *Suomea, ruotsia vai englantia? Sisäinen viestintä äskettäin fuusioituneissa suomalais-ruotsalaisissa yrityksissä – Finska, svenska eller engelska? Intern kommunikation i nyligen fusionerade finsk-svenska företag*. Projektin tutkimuksessa Leena Louhiala-Salminen, Mirjaliisa Charles ja Anne Kankaanranta (2005) lanseerasivat termin *Business English Lingua Franca (BELF)*[11]. Termi viittaa englannin kieleen, joka ei ole kenenkään puhujan äidinkieli.

Kyseisessä hankkeessa erilaisia viestintätilanteita ja aineistoja analysoitiin viidessä osaprojektissa, joissa olivat mukana yritysmaailmasta Merita-Nordbanken (myöhemmin Nordea) ja Stora Enso. Erityistä huomiota kiinnitettiin suomalaisten ja ruotsalaisten mahdollisiin kulttuurieroihin yleisissä viestintäkäytänteissä ja päätöksenteossa sekä ruotsin ja englannin käyttöön ja rooliin vuorovaikutuksessa. Lisäksi selvitettiin sitä, miten yritysten henkilöstö suhtautui muutoksiin ja eri kielten käyttöön. Yhtenä teemana oli se, miten kokouksissa käsitellään tietoa ja tehdään päätöksiä. Vaikka kyselytutkimukseen vastanneet yritysten edustajat pitivät suomalaisten ja ruotsalaisten keskustelukäytänteitä

11 Uudemmassa tutkimuksessa on käytetty termiä *English as Business Lingua Franca,* joka sijoittuu osaksi englanti lingua francana (*ELF*) -tutkimuskenttää (Kankaanranta & Louhiala-Salminen 2013).

hyvin erilaisina, itse kokousten analyysi osoitti, että käytännön tilanteissa erot ovat paljon vähäisempiä kuin kyselyn esiin tuomat mielikuvat antoivat ymmärtää.

Tutkimusohjelman IV niteeseen *Ordens makt och maktens ord* (2007) sisältyvät muun muassa Helena Kangasharjun artikkeli "Interaktion och inflytande: Finländare och svenskar vid mötesbordet" sekä Mirjaliisa Charlesin ja Leena Louhiala-Salmisen artikkeli "Vems språk talas, vilken är verksamhetskulturen?". Kaikissa kirjoituksissa korostetaan sitä, että mikrotason käytäntöjä analysoimalla voidaan löytää uusia työkaluja kokoustilanteessa läsnä olevien tekijöiden tiedostamiseen ja reflektoimiseen.

Kulttuurieroja ja kulttuurienvälistä viestintää on tarkasteltu myös monissa tutkimuksissa, joita käsittelemme myöhemmin alaluvuissa 3.5 ja 3.6.

3.4 Liikeviestintä

Kirjoitusviestintää opettavat kauppakorkeakoulun lehtorit ovat vertailleet erikielisten tekstien (vastaus reklamaatioon, perintäkirje, kutsu) niukkuutta tai lyhyyttä, sävyn kiristymistä ja muodollisuutta vs. epämuodollisuutta (Honkavaara ym. 1992). Opettajat ovat tutkineet liikeviestintää myös väitöskirjoissa. Hilkka Yli-Jokipiin (1994) väitöskirja tarkasteli kontrastiivisesti yhdysvaltalaisten ja brittiläisten englanninkielisten sekä suomenkielisten liikekirjeiden pyyntöjä ja kehotuksia. Vertailun kohteena oli siis kaksi kieltä ja kolme kulttuuria, ja lisäksi aitoja liikekirjeitä verrattiin oppikirjoissa esiintyviin liikekirjeisiin. Yli-Jokipii analysoi pyyntöjen ja kehotusten esiintymistiheyttä eri tekstitason yksiköissä, niiden asemaa kirjeiden rakenteessa ja pyyntöjen kielellisiä ominaisuuksia. Leena Louhiala-Salminen (1999) tutki suomalaisten yritysten englanninkielistä viestintää ja erityisesti sitä, mikä on kirjoittamisen rooli. Yhtenä tavoitteena oli selvittää, vastaako opetus liike-elämän tarpeita. Hän vertaili myös kirjeitä, fakseja ja sähköpostiviestejä ja tutki erityisesti niissä käytettyä metadiskurssia. Tutkimus osoittaa hyvin, miten nopeasti liikeviestintä on muuttunut: jo tutkimuksen aikana paperikirjeet olivat tehneet tilaa lyhyille viestinvaihdoille, ja nykyisin faksit ovat mennyttä aikaa.

Anne Kankaanrannan (2005) väitöstutkimuksen kohteena olivat monikansallisen yrityksen suomalaisten ja ruotsalaisten työntekijöiden yrityksen sisäiset englanninkieliset sähköpostiviestit (ks. myös Kankaanranta 2001). Tekstianalyysin lisäksi menetelmänä olivat haastattelut ja kyselyt. Hän havaitsi, että englantia käytetään yhä enemmän yritysten sisäisessä viestinnässä yhteisenä kielenä. Viesteistä hän erotti kolme tekstilajia niiden tavoitteiden ja ominaisuuksien perusteella: ilmoitustaulu, dialogi ja postinkantaja, joka välittää liitetiedostoja tai vanhoja tekstejä edelleen tiedoksi tai toimenpiteitä varten. Lisäksi tutkimuksen mukaan suomalaisten ja ruotsalaisten kirjoittajien välillä oli eroa suorien strategioiden määrässä: suomalaiset käyttivät enemmän imperatiivia, ruotsalaiset taas interrogatiivia ja epäsuoraa pyyntöä. Opetus ei ollut tutkimuksen keskiössä, mutta Kankaanranta toteaa tutkimuksensa osoittavan, että tekstilajituntemus on bisnesopiskelijalle tärkeämpää kuin täydellinen kielitaito. (Kankaanranta 2005: 432–434.)

Myös Pirjo Alatalo (2006) tutki väitöskirjassaan monikansallisen yrityksen englanninkielistä sisäistä sähköpostiviestintää. Viestien kirjoittajissa oli sekä syntyperäisiä että

ei-syntyperäisiä englannin kielen käyttäjiä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia tilanteenmukaisia direktiivisiä funktioita kielenkäyttäjät ilmaisevat erilaisin kielellisin keinoin sähköpostiviestiketjuissa. Lisäksi Alatalo tutki, miten kielenkäyttäjien roolit rakentuvat erilaisten direktiivisten ilmausten ja niiden funktioiden kautta. Alatalo näkee tutkimuksensa relevanssin kielenopetukselle lähinnä siinä, että se antaa keinoja analysoida yhdessä opiskelijoiden kanssa viestintää funktionaalis-dialogisesta näkökulmasta (mts. 380).

3.5 Liike-elämän neuvotteluja ja keskusteluja

Talouselämän kielen opetuksessa puhelinkeskusteluja ja neuvotteluja on pidetty jo 1970-luvulta lähtien tärkeinä suullisen viestinnän alueina (esim. Rytövuori 1975: 8). Neuvottelujen, kokousten ja puheluiden merkitys ilmeni myös suomalais-saksalaisesta kaupasta tehdyssä saksan kielen tarvetutkimuksessa (Müntzel & Tiittula 1995). Talouselämän vuorovaikutuksen tutkimuksen merkitys näkyy myös siinä, että näitä tilanteita on tutkittu aineiston keruun haasteellisuudesta huolimatta. 1990-luvulta lähtien on tutkittu englannin-, saksan- ja suomenkielisiä keskusteluja eri menetelmin. Sähköisen viestinnän yleistyttyä on erityisesti 2000-luvun alussa analysoitu myös sähköpostikeskusteluja.

Varhaisimpia talouselämän neuvottelukeskusteluja analysoivia tutkimuksia on aikaisemmin mainitun Lammen (1986) lisäksi Helena Kangasharjun lisensiaatintutkielma (1991), jossa hän käsitteli osanottajien tiimiytymistä ja erimielisyyden käsittelytapoja. Näihin teemoihin Kangasharju tarttui myöhemmin myös väitöskirjassaan *Alignment in disagreement: building alliances in multiperson interaction* (1998; ks. myös 1996). Kiinnostuksen kohteena oli koko erimielisyysjakson rakenne: miten erimielisyys tuodaan esiin, miten sitä tuetaan ja miten tilanne ratkaistaan eli miten syntynyt tiimi puretaan. Aineistona oli videonauhoitettuja palavereja, joihin osallistuivat erään kunnan sosiaali- ja terveystoimen työntekijöistä koostuvan työryhmän jäsenet. Osallistujat tarkastelivat päällekkäisiä sosiaali- ja terveystoimen toimintoja ja laativat vammais- ja kuntoutuspalvelujen yhdistämistä koskevia ehdotuksia. Työryhmän toiminta liittyi Suomessa vuonna 1993 tapahtuneeseen sosiaali- ja terveysministeriöiden yhdistämiseen, joten asia oli poliittisesti, taloudellisesti ja työntekijöiden arjen kannalta tärkeä.

Helena Kangasharju on tarkastellut myös liikeneuvotteluja ja pohtinut rationaalisuuden ja suunnitelmallisuuden roolia näissä tilanteissa (1992). Hän nostaa esille sen, että keskustelujen yksityiskohtainen analyysi voi tuoda esille monimuotoisemman kuvan näistä tilanteista, joissa – samoin kuin arkikeskusteluissa – on väärinymmärryksiä ja kommunikaatio-ongelmia. Kangasharju kysyy, mikä institutionaalisissa keskusteluissa on nimenomaan institutionaalista, ja esittää useita tutkimuskysymyksiä, joihin kannattaa etsiä vastauksia autenttisista neuvotteluista.

Kangasharjun tutkimukset koskivat suomenkielisiä neuvotteluja. 1990-luvulla ja 2000-luvun puolella on julkaistu useita tutkimuksia, joissa käsitellään englanninkielisiä neuvotteluja ja keskusteluja. Mirjaliisa Charlesin väitöstutkimuksen (1994) aineistona oli seitsemän äänitettyä liikeneuvottelua ja pääneuvottelijoiden haastattelua, jotka tarjosivat taustatietoa liikesuhteista. Tutkimuksessa analysoitiin sekä makrotasoa, kuten

diskurssirooleja ja neuvottelujen valtasuhteita, että mikrotason ilmiöitä, kuten topiikin yksityiskohtaista käsittelyä. Charles keskustelee myös siitä, miten tutkimus voi hyödyttää neuvottelutaitojen opetusta.

Tuija Nikon väitöskirja (2009) käsitteli yhteisen ymmärryksen rakentumista suomalais-ruotsalaisten fuusioyritysten englanniksi käytävissä sisäisissä kokouskeskusteluissa. Kaikille osallistujille englanti oli vieras kieli, mutta vieraan kielen käytöstä aiheutuvia ongelmia ei kokouksissa käsitelty. Tutkimus keskittyikin sellaisiin vuorovaikutuksen keinoihin, jotka auttavat kommunikaation onnistumista, ja siihen, miten yhteisöllisyyttä rakennetaan.

Suomalaisten ja saksalaisten yritysten väliset saksankieliset puhelinkeskustelut olivat aineistona Eila Minkkisen väitöstutkimuksessa, joka tarkastettiin Tampereen yliopistossa 2006. Minkkinen analysoi näiden keskustelujen rakentumista keskustelunanalyysin keinoin. Myös Ritva-Liisa Rapila (2000) tutki väitöskirjassaan puhelinkeskustelujen rakentumista: kohteena olivat suomalais-brittiläiset puhelinkeskustelut liike-elämässä ja tekniikan alalla. Lähtökohtana oli kahdenlainen epäsymmetria: suomalaiset olivat tekniikan eksperttejä, britit puolestaan hallitsivat kielen äidinkielisinä. Tutkimus osoitti, että osallistujat selviytyivät tehtävistään vuorovaikutuksellisin keinoin. Esimerkiksi rituaaliset jaksot auttoivat negatiivisten emootioiden, kuten epävarmuuden ja nolostumisen, käsittelyssä.

Päivö Laineen tutkimus (2004) käsitteli vuorovaikutuksen piirteitä verkkokauppa-asioinnissa. Aineistona oli amerikkalaisia ja brittiläisiä verkkokauppojen sivustoja ja vertailuaineistona vastaavia suomalaisia sivustoja. Työssä tutkittiin sitä, mitä tietoa käyttäjä saa, jotta osaa tulkita verkkokaupan merkintöjä, ja sitä, millaisin kielellisin keinoin käyttäjälle annetaan ohjeita. Käyttäjäroolia analysoitiin vuorovaikutteisten merkintöjen syntaktis-semanttisen rakenteen perusteella. Verkkokaupassa tavoitteena on sekä tarjota tietoa että osoittaa vuorovaikutteisuutta.

Vaikka monet, erityisesti muita kuin kotimaisia kieliä koskevat tutkimukset käsittelevät tulosten soveltamista kielenopetukseen, varsinaisesti kielenopetusta koskevia tutkimuksia ei talouselämän erikoisalalla juuri ole. Poikkeuksena on Ewald Reuterin (1997) erikoisalojen suullisen viestinnän opetusta vieraissa kielissä tarkasteleva väitöskirja. Reuterin opetusaineisto on erityisesti liikeneuvotteluista ja tuote-esittelyistä, ja hän soveltaa aineistonsa analyysiin ja viestintäkoulutukseen keskustelunanalyysia.

3.6 Kirjoitettujen tekstien moninaisuus talouselämässä

Kirjallisen viestinnän lajit ja niiden opetus ja tutkimus ovat vaihdelleet kehityksen myötä. Talouselämän kirjoitetuista teksteistä on melko runsaasti tutkimusta, enimmäkseen artikkeleissa ja pro gradu -tutkimuksissa, joihin perustuvia kirjoituksia on julkaistu kokoomateoksissa (ks. esim. alaluku 3.8). Tutkimusten kohteena ovat olleet tiedotteet, toimitusjohtajien katsaukset ja muut katsaukset yritysten vuosikertomuksissa, sanomalehtitekstit, vakuutustekstit ym. Tässä yhteydessä tarkastelemme eräitä väitöskirjoja ja tutkijoiden artikkeleita taloutta koskevista teksteistä.

Talousuutiset eivät ole kaikkien lukijoiden kiinnostuksen kohteena, vaikka niitä julkaistaan paljon myös päivälehdissä. Kirsti Lehtinen (1994) tarkasteli useiden printtilehtien

keinoja kilpailla lukijoista ja kysyi, miten ne voisivat olla houkuttelevampia. Näitä keinoja olivat lehden lukijakuntaa kiinnostava aihevalinta, kuten esimerkiksi alueen yritysten tilanne, uutisen lyhyys, henkilökeskeisyys, mielipiteen liittäminen kainalojuttuna uutisen yhteyteen ja viihteenomaistaminen, mikä näkyy varsinkin sanojen valinnassa ja kielikuvien käytössä. Monet näistä piirteistä ovat yleisemminkin olleet ja ovat yhä uutisjournalismille tyypillisiä. Heli Katajamäki on tutkinut taloussanomalehtien pääkirjoituksia useasta näkökulmasta. Hän on analysoinut muun muassa arvottavia merkityksiä (2006a) ja retorista rakennetta (2006b) pääkirjoituksissa.

Talouselämän kielestä on keskusteltu monissa seminaareissa ja opetustilanteissa kielentutkijoiden, markkinoinnin tutkijoiden ja organisaatiotutkijoiden kesken. Julkaisuja tästä yhteistyöstä ei kuitenkaan ole paljon. Yhtenä esimerkkinä on *Virittäjässä* ilmestynyt artikkeli analyysista, jossa tarkastellaan pankkimaailman muutosta käsittelevää Antti Pietilän kolumnia kielentutkimuksen ja organisaatiotutkimuksen näkökulmasta (Kuronen ym. 2000).

Taloustieteellisten aikakauslehtien artikkeleita on analysoinut vuonna 2004 julkaistussa väitöskirjassaan Ann-Charlotte Lindeberg (ks. myös Lindeberg 1993). Tekstit on valittu kuudesta rahoituksen, johtamisen ja markkinoinnin englanninkielisestä aikakauslehdestä, ja kiinnostuksen kohteena ovat olleet artikkelien abstraktien, johdantojen ja päätelmien rakenteet ja retoriikka. Analyysi osoitti, miten kirjoittajat korostivat tutkimustensa tärkeyttä: he totesivat tutkimuksensa keskeisyyden, osoittivat aukon alan tutkimuksessa ja painottivat omaa kontribuutiotaan. Vaikka kolmen alan artikkeleissa oli paljon samoja piirteitä, eri alat myös erosivat toisistaan. Rahoituksen lehdissä oltiin vähemmän myyviä, kun taas johtamisen ja markkinoinnin lehdissä oltiin enemmän myyviä mutta myös toimintaa puolustelevia.

Hilkka Stotesbury (2005) on tutkinut taloustieteellisten aikakauslehtien artikkelien tiivistelmiä, jotka on poimittu *Journal of Retailing and Consumer Servic*es -lehdestä ja *Journal of Social Studies* -lehdestä sekä *International Business Review* -lehdestä. Stotesbury luonnehtii artikkelissaan liiketalouden tiivistelmien retorista rakennetta ja niiden leksikaalisia ja kieliopillisia piirteitä.

Yksi keskeinen talouselämän alue ovat vakuutusehtotekstit. Väitöskirjassaan Marja-Liisa Kuronen (2004; ks. myös Kuronen 2000) tuo esille sen, miten tekstit ovat muutettavissa tiimityön avulla ja määrätietoisen prosessin kuluessa. Työssä on yhdistelty useita näkökulmia ja teorioita, retoriikkaa, rekisteri- ja genreteoriaa sekä puheaktiteoriaa. Tutkimus osoitti, että uudistettu vakuutusehtoteksti on neuvottelun tulos, johon ovat vaikuttaneet toiset tekstit, työryhmän jäsenten erilaiset taustat, projektin aikana käydyt keskustelut, toimialan historia ja tekstiperinne sekä yhteisön ulkopuolinen muutospaine.

Merja Koskela on useissa artikkeleissaan käsitellyt verohallinnon verkkosivujen kielenkäyttöä. Hän on analysoinut puhuttelutapoja, joissa on paljon vaihtelua, mikä johtunee siitä, että sivuilla on eri-ikäisiä ja eri kirjoittajien laatimia tekstejä. Yleisimmin vastaanottajaa sinutellaan, mutta myös teitittelyä ja suoran puhuttelun välttämistä passiivin ja nollapersoonan avulla käytetään. (Koskela 2005.) Koskela on tarkastellut myös verohallinnon käsitteiden kuvauksia verkkosivuilla (2006) sekä vertaillut Suomen ja Ruotsin verohallintojen verkkosivujen kielivalintoja (2007).

Kristiina Volmari (2009) tarkasteli väitöskirjassaan suomalaisen metsäteollisuuden käyttämiä suostuttelustrategioita. Aineisto koostui metsäteollisuuden englanninkielisistä asiakaslehdistä 1950–2006. Analyysin kohteena olivat asiakaslehtien 135 tuoteartikkelia ja näistä löytyneet 2867 argumenttia. Retoriikan muutoksissa näkyi kasvavan kaupallisuuden paine, suomalaisten metsäyritysten markkinointiviestinnän ammattimaistuminen sekä usko siihen, että faktoihin perustuva argumentaatio vetoaa parhaiten asiantuntijalukijoihin. Argumentoinnin ydinsanomat säilyivät lähes muuttumattomina 1950–2006. Ulkoiset paineet vaikuttivat myyntiretoriikkaan vain vähän.

3.7 Talouselämää käsitteleviä keskusteluja televisiossa

Suomalaisten ja saksalaisten televisiokeskustelujen eroja ja samankaltaisuuksia on tutkittu monelta kannalta. Talouselämän keskeinen aihe on ollut raha, vaikka yleensä ajankohtaisissa televisiokeskusteluissa käsitellään politiikan ajankohtaisia asioita laajemminkin. Liisa Tiittula analysoi artikkelissaan (2000) saksalaista keskustelua vuodelta 1995 ja suomalaista keskustelua vuodelta 1998, joissa poliitikot, taloustieteilijät ja maallikot käsittelivät Euroopan rahaliittoa. Keskustelut olivat monessa suhteessa samanlaisia, mutta selviä erojakin oli. Saksalaisissa keskusteluissa puheenvuorot olivat pidempiä ja perusteluja esitettiin laajemmin kuin suomalaisissa keskusteluissa. Lisäksi saksalaiset keskustelijat reagoivat heti edeltäviin puheenvuoroihin ja esittivät vastakkaiset näkemyksensä suoremmin kuin suomalaiset.

Talouselämän asiantuntijoiden esiintyminen televisiokeskusteluissa on yhä tavallisempaa, ja vuosikymmenien ajan he ovat esiintyneet usein samoissa keskusteluissa poliitikkojen kanssa. Talouselämän asiantuntijoiden osuutta näissä keskusteluissa on Suomessa kuitenkin tutkittu melko vähän.

Pirkko Nuolijärvi analysoi artikkelissaan (1999), miten vuonna 1994 kansantaloustieteilijä, eduskuntaehdokas Juhana Vartiainen osallistui keskusteluun talouspolitiikasta ja politiikan linjoista *Ajankohtaisen Kakkosen* teemaillassa "Kenestä pääministeri?". Asiantuntijan ja poliitikkojen vuorovaikutustavat olivat erilaisia: Kun poliitikot käyttivät paljon puheenvuoroja sekä oma-aloitteisesti että toimittajien tukemina, asiantuntija puhui harvemmin. Poliitikot antoivat paljon palautteita ja kommentoivat muiden puheenvuoroja kaikkia myötäillen, asiantuntija esitti kritiikkinsä siekailematta. Poliitikot väistivät syytökset, asiantuntijaa ei syytelty, mutta hän saattoi syyttää suoraan.

Toinen talouselämää sivuava keskustelu on vuodelta 1993 *Hyvät, pahat ja rumat* ohjelmasta, jossa toimittajat Jari Sarasvuo ja Simo Rantalainen haastattelivat pankkihuijari Jaarli Tulimerta. Nuolijärvi (1994) analysoi artikkelissaan erityisesti sitä, miten voi vastata vastaamatta kysymykseen. Tulimeren keinot väistellä vastaamista eivät poikenneet esimerkiksi poliitikkojen keinoista: Hän etäytti vastauksensa kysymyksestä eli piti vuoron itsellään mahdollisimman kauan. Lisäksi hän käytti paljon pronomineja, joiden korrelaatti jäi epäselväksi, häivytti *minän* passiivilla ja käytti muita epämääräistämisen keinoja, kuten negaatiota. Analyysi osoitti, miten samanlaisia julkisen keskustelun keinot ovat, oli kyseessä kuka tahansa ja missä asemassa tahansa oleva haastateltava.

3.8 Helsingin kauppakorkeakoulun pro gradu -tutkielmiin pohjautuvia artikkeleita

Tässä yhteydessä kuvaamme erilaisten aineistojen kirjoa Helsingin kauppakorkeakoulun suomen kielen ja viestinnän opiskelijoiden pro gradu -tutkielmiin perustuvien artikkelikokoelmien valossa. Useimmissa analyyseissa keskeinen menetelmä on diskurssianalyysi. Helsingin kauppakorkeakoulu on esillä siksi, että siellä on ollut mahdollista valita pääaineeksi suomen kieli ja viestintä ja kirjoittaa tutkielma suomenkielisten aineistojen pohjalta.

Mainonnan tutkimus on tuonut esille yhteiskunnan ideologisten ja materiaalisten muutosten sekä elämäntyylien luonnetta. Talousmedian mainoksissa näkyy ideologia, jonka mukaan voitontavoittelu, kasvu ja kilpailu esitetään itsestään selvinä tavoitteina. (Rosendahl 2005.) Yhteiskunnallisesti tärkeää mainosten tutkimusta edustaa myös tupakanvastaisen mainonnan analyysi (Vaija 2005). Metaforat ovat automainosten kielen keskeinen piirre (Sotamaa 2003). Stockmannin suomenkielisten mainosten tutkimus käsittelee erityisesti mainonnan ja yhteiskunnallisten ilmiöiden vuorovaikutusta 1900-luvun aikana (Aranto 2005).

Tiedotteet ovat keskeinen kanava, kun yritykset kuvaavat ajankohtaista tilannettaan. IT-yritysten tulosvaroituksia koskevien pörssitiedotteiden analyysin perusteella (Packalén 2003) voitiin erottaa neljänlaisia strategioita: kasvun ja kannattavuuden retoriikka, objektivoinnin retoriikka, ratkaisujen retoriikka ja eufemistinen retoriikka. Toimintaa perustellaan kasvun turvaamisella. Kielteiset asiat ovat tapahtuneet itsestään tai ulkoisista syistä, ja ne esitetään neutraalisti tai myönteisillä ilmauksilla. Sen sijaan ratkaisujen esittämisessä yritys kuvataan aktiivisena toimijana.

Yritysten toimitusjohtajien katsaukset ovat diskurssintutkimuksen kannalta mielenkiintoisia tekstejä, koska niiden retoriikkaa tulkitaan sekä muissa yrityksissä että mediassa. Susanna Hermalahden (2005) mukaan eri katsauksissa on käytetty erilaisia retorisia keinoja: Kun Finnairin katsauksessa tapahtumat esitetään dramaattisena tarinana, Keskon katsauksessa argumentaatio perustuu käytännölliseen välttämättömyyteen. Koneen katsauksessa korostuu puolestaan asiakaslähtöisyys ja tuotenäkökulma, jonka tavoitteena on vahvistaa yritystä alansa edelläkävijänä.

2000-luvun alussa ympäristöasioihin kiinnitettiin tutkimuksessa huomiota esimerkiksi analysoimalla sitä, miten yritysjohto kuvaa sitoutumistaan ympäristöraporteissa (Palletvuori 2005). Vaikka yritykset profiloitiin vastuuntuntoisiksi toimijoiksi, sitoumukset kuvattiin periaatteina, lupauksina ja aikeina. Strategiana oli siis sitoutumisen vaikutelman luominen, ei sitoumuksen konkretisointi.

Sanomalehdissä käsitellään päivittäin talouselämän tapahtumia. Keskeisiä tekstejä ovat ennusteet. Heidi Sillanpään (2003) mukaan niissä annetaan runsaasti tilaa pankkien ja tutkimuslaitosten asiantuntijoille, mutta silti ennusteet esitetään usein nimettöminä. Toimittajilla onkin suuri vastuu siitä, miten he referoivat lähdettään, miten valitsevat uutisen näkökulman ja miten varmana kuvaavat ennusteen. Kyseessä ei ole vähäpätöinen teema, vaan ennusteet voivat vaikuttaa lukijoiden päätöksiin ja rahamarkkinoiden toimiin.

Television (talous)uutisissa on pitkään ollut nähtävissä tendenssi viihteellisyyteen. Viihteellisyys näkyi esimerkiksi Mikko Mäkisen tutkimuksen vuoden 2000 aineistossa muun muassa aihevalinnoissa, sanastossa ja toimittajien oman äänen läsnäolossa. Eri kanavien (Yle, Mtv3, Nelonen) uutisten viihteellisyydessä oli eroja: keveimmät uutiset olivat Nelosen silloisissa *Talousuutiset*-lähetyksissä. (Mäkinen 2003.)

Valitut esimerkkijulkaisut osoittavat, millaisiin teemoihin on keskitytty, kun suomen kielen pro gradu -tutkielmien aiheita on valittu ja ohjaajan tuella saatettu julki.

4 Päätäntö

Erikoisalojen kielen ja viestinnän tutkimus on laaja alue. Tässä yhteydessä olemme käsitelleet yhtä erikoisalaa, talouselämän viestintää, joka sellaisenaan on kuitenkin moniaalle haarova. Katsauksemme osoittaa, millaisissa institutionaalisissa puitteissa alan tutkimusta on tehty ja millä tavalla talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus on ollut sidoksissa kielitieteen yleisiin suuntauksiin samalla kun se on ollut selvästi osa soveltavaa kielentutkimusta.

Vieraissa kielissä keskeistä on ollut tutkimuksen sidos opetukseen, ja tutkimuksella on alkuaan ollut selvä käytännön tavoite: opettaa oikeanlaista kieltä ja kielenkäyttöä. Varhaisin tutkimus keskittyi sanastoon ja terminologiaan, jota tarvittiin myös kääntämiseen. Kielikäsitys pohjautui kirjoitettuun kieleen normeineen ja ajatukseen tilanteiden homogeenisuudesta, eikä tämä heti muuttunut opetuksen laajentuessa puheviestintään. Kun kulttuurien merkitys ymmärrettiin, ne nähtiin homogeenisina, ja tutkimuksen tehtävänä oli selvittää niiden eroja kulttuurienvälisen kommunikatiivisen kompetenssin opettamiseksi. Haastattelut ja kyselyt tutkimusmenetelminä vahvistivat stereotyyppisiä käsityksiä. Toisaalta opetuksen tarpeet johdattivat tutkimaan autenttisia aineistoja. Niiden tutkimus diskurssi- ja keskustelunanalyyttisin keinoin muutti käsitystä kielestä ja kulttuurista monoliittisena, ja huomio kiinnittyi vuorovaikutukseen, sen multimodaalisuuteen ja osallistujien monenlaisiin resursseihin. Dynaaminen näkemys kielestä ei kuitenkaan ole syrjäyttänyt vanhempaa käsitystä, vaan tutkimusten taustalla on erilaisia kielikäsityksiä.

Suomen kielessä varhaisempi tutkimus kohdistui mainoksiin, joiden tyylin selvittäminen palveli liikemiesten suomen kielen opetusta ja tehokkaampaa markkinointia. Myöhempiä tutkimuksia ovat luonnehtineet yhteys kielenkäyttöön ja sosiokulttuurinen näkökulma kieleen, kun on tarkasteltu liike-elämän neuvotteluja ja taloutta koskevia keskusteluja sekä kirjoitettujen tekstien moninaisuutta diskurssianalyysin ja keskustelunanalyysin keinoin.

Talouselämän kielen ja viestinnän tutkimus on lähtenyt liikkeelle hyvin pienistä kielen yksiköistä ja laajentunut vähitellen kokonaisten tekstiketjujen ja tilanteiden analyysiin. Samalla yhteydet muihin tieteenaloihin ovat tulleet vahvemmin osaksi tutkimusta. Katsauksemme osoittaa, miten tutkimusalue on ajan oloon laajentunut ja sekä lähestymistavoiltaan että menetelmiltään monipuolistunut.

Kirjallisuus

Alho, M. 2008. *Die Eigenschaften der Benennungen und ihr Einfluss auf deren Verwendung am Beispiel der Euro-Währung: eine quantitative und kontrastive Analyse der Terminologie im Finnischen und im Deutschen*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. http://hdl.handle.net/10138/19234

Alatalo, P. 2006. *Directive functions in intra-corporate cross-border email interaction*. Väitöskirja. Jyväskylä studies in humanities 54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2531-5

Aranto, A. 2005. Vuosisadan mainokset. Semioottinen tutkimusmatka Stockmannin 1900-luvun mainontaan. Teoksessa K. Juvonen, H. Kangasharju & P. Pälli (toim.) *Tulevaisuuspuhetta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-63. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 5–26. https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-937-9

Avikainen, R. 1985. *Benennungen im Rechnungswesen: eine terminologische Analyse*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-77. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Bargiela-Chiappini, F., C. Nickerson & B. Planken 2006. *Business discourse.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Bertini, F. 1889. *Suomen teollisuus-sanakirja*. Tampere: Hagelberg.

Charles, M. 1994. *Layered negotiations in business: interdependencies between discourse and business relationship*. Julkaisematon väitöskirja. University of Birmingham, School of English.

Charles, M. & L. Louhiala-Salminen 2007. Vems språk talas, vilken är verksamhetskulturen? Teoksessa O. Kangas & H. Kangasharju (toim.) *Ordens makt och maktens ord. Svenskt i Finland – Finskt i Sverige IV*. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland, 416–447.

Drozd, L. 1978. Von der Wirtschaftslinguistik zur heutigen Fachsprachenforschung. *Muttersprache, 88* (4), 203–208.

Freihoff, R. 1989. Humanes Übersetzen – mit dem Computer. Teoksessa A. Nuopponen & R. Palmberg (toim.) *Special languages and second languages: methodology and research.* AFinLAn vuosikirja 1989. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 47. Vaasa: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 7–15. https://journal.fi/afinlavk/article/view/57763

Friman, K. 1977. *Zum angloamerikanischen Einfluss auf die heutige deutsche Werbesprache*. Väitöskirja. Studia Philologica Jyväskyläensia 9. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8104-4

Grönholm, M. 1990. Mainosotsikoiden tehokeinoista ja viittaussuhdemekanismeista. Teoksessa A. Niemikorpi & T. Pakkala (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. Vakki-seminaari X. Vöyri 10–11.2.1990*. Vaasan korkeakoulun käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmä julkaisuja 15. Vaasa: Vaasan korkeakoulu, 40–51.

Helin, I. 1998. *Vom Brodverein zur co op: Terminigeschichte der deutschen Genossenschaftssprache: ein Beitrag zur Terminologieforschung*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Frankfurt a.M.: Lang.

Hermalahti, S. 2005. Kerronta, aika ja argumentaatio. Toimitusjohtajan katsaus kertomuksena ja retorisina valintoina. Teoksessa K. Juvonen, H. Kangasharju & P. Pälli (toim.) *Tulevaisuuspuhetta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-63. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 27–53. https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-937-9

Honkavaara, K., M.-L. Kuronen, S.-L. Ojanen & O. Steuer 1992. Kulttuurit kohtaavat kirjoitusviestinnän opetuksessa. Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 75–100.

Ingo, R., C. Laurén, H. Nikula, H. Tommola & R. Wiklund (toim.) 1981. *Terminologia ja käännösteoria*. Osa A. Vaasan korkeakoulun julkaisuja, Tutkimuksia 79. Vaasa: Vaasan korkeakoulu.

Ikola, N. 1951. Kirjanpidon *tili*-sanasta ja sen edeltäjistä. *Virittäjä, 55*, 334–340. https://journal.fi/virittaja/article/view/32563

Kalaja, P. 1991. Analyzing service encounters cross-culturally: methodological considerations. Teoksessa T. Keto, D. Marsh & K. Sajavaara (toim.) *Communication and discourse across cultures and languages*. AFinLAn vuosikirja 1991. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 49. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 37–44. https://journal.fi/afinlavk/issue/view/4096

Kallmeyer, W. & L. Tiittula 2003. Strategien für den Umgang mit allgemeinen sozialen Charakterisierungen – dargestellt am Beispiel von Interviews zur deutsch-finnischen Wirtschaftskommunikation. Teoksessa E. Reuter & M.-L. Piitulainen (toim.) *Internationale Wirtschaftskommunikation auf Deutsch.* Frankfurt a.M.: Lang, 255–297.

Kangasharju, H. 1991. *Neuvottelu keskusteluna. Piirteitä ja vuorovaikutusstrategioita.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-112. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Kangasharju, H. 1992. Neuvottelu – arkikeskustelua vai suunnitelmallista strategista toimintaa? Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 169–181.

Kangasharju, H. 1996. Aligning as a team in multiparty conversation. *Journal of Pragmatics, 26* (3), 291–319.

Kangasharju, H. 1998. *Alignment in disagreement: building alliances in multiperson interaction: manuscript version*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Kangasharju, H. 2007. Interaktion och inflytande: finländare och svenskar vid mötesbordet. Teoksessa O. Kangas & H. Kangasharju (toim.) *Ordens makt och maktens ord. Svenskt i Finland – Finskt i Sverige IV*. Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland, 341–377.

Kankaanranta, A. 2001. "Check the figures" – variation in English email requests by Finnish and Swedish writers. Teoksessa M. Charles & P. Hiidenmaa (toim.) *Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta.* AFinLAn vuosikirja 2001. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 59. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 304–337. https://journal.fi/afinlavk/article/view/59864

Kankaanranta, A. 2005. *"Hej Seppo, could you pls comment on this!": internal email communication in lingua franca English in a multinational company*. Väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Centre for Applied Language Studies. https://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2320-7

Kankaanranta, M. & L. Louhiala-Salminen 2013. What language does global business speak? The concept and development of BELF. *Ibérica*, *26* (fall), 17–34. https://doaj.org/article/bc07631a205e4c9a957e99d22f600df3

Katajamäki, H. 2006a. Arvottavien merkitysten rakentaminen taloussanomalehtien pääkirjoituksissa. Teoksessa E. Lehtinen & N. Niemelä (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. Vakki-symposiumi XXVI, Vaasa 11.–12.2.2006.* Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisuja 33. Vaasa: Vaasan yliopisto, 97–108.

Katajamäki, H. 2006b. The dialectic nature of the rhetorical structure in the editorials of two Finnish business newspapers. *LSP and professional communication*, *6* (2), 36–47. https://rauli.cbs.dk/index.php/LSP/article/view/2082

Korpimies, L. 1981. Kielenopetusta opintoja ja ammattia varten. Teoksessa K. Sajavaara & A. Räsänen (toim.) *Tätä mieltä kielentutkimuksesta ja opetuksesta.* AFinLAn vuosikirja 1981. Suomen sovelletun kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 32. Jyväskylä: Suomen sovelletun kielitieteen yhdistys AFinLA, 31–34.

Koskela, M. 2005. Veroviranomaiset verkossa: lähettäjäkeskeisestä vastaanottajakeskeiseen viestintään. Teoksessa L. Kuure, E. Kärkkäinen & M. Saarenkunnas (toim.) *Kieli ja sosiaalinen toiminta*. AFinLAn vuosikirja 2005. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 63. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 261–271. https://journal.fi/afinlavk/article/view/59926

Koskela, M. 2006. Verokielestä verkkokieleen: käsitteen kuvaukset ja niiden tehtävät verohallinnon verkkosivuilla. Teoksessa E. Lehtinen & N. Niemelä (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. Vakki-symposiumi XXVI, Vaasa 11.–12.2.2006.* Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisuja 33. Vaasa: Vaasan yliopisto, 119–131.

Koskela, M. 2007. Verohallintoa monella kielellä – kääntämisen käytänteitä Ruotsin ja Suomen verohallinnon verkkosivuilla. *MikaEL Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu, 1*. https://doi.org/10.61200/mikael.145942

Koskela, M. & H. Katajamäki 2012. Ammattikielisten tekstien tutkimisesta: esimerkkinä tilintarkastuskertomus. Teoksessa V. Heikkinen, E. Voutilainen, P. Lauerma, U. Tiililä & M. Lounela (toim.) *Genreanalyysi: tekstilajitutkimuksen käytäntöä.* Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus, 455–473. http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf

Kovero, I. 1918. *Svensk-finsk affärsordbok. Ruotsalais-suomalainen liikesanakirja.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuronen, M.-L. 2000. Missä määrin vakuutusehtoteksti voi olla vuorovaikutteinen teksti. Teoksessa M. Charles & H. Kangasharju (toim.) *New orientations and developments, business communication research and teaching working papers.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisujaW-269. Helsinki: Helsinki School of Economics and Business Administration, 105–115.

Kuronen, M.-L. 2004.*Vakuutusehtotekstin uudistamisprosessi. Matkalla alamaisesta asiakkaaksi.* Väitöskirja. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis A-231. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Kuronen, M.-L., J. Tienari & E. Vaara 2000. "Päättyykö Meritan viidakkoretki?" Kielitieteilijän ja organisaatiotutkijan tulkintaa muutoksen sosiaalisesta rakentumisesta tiedotusvälineissä. *Virittäjä,* 104 (4), 518–541.

Laine, P. 2004. *Language of interaction in online shopping.* Väitöskirja. Acta Wasaensia 123. Vaasa: Vaasan yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:952-476-035-5

Lampi, M. 1986. *Linguistic components of strategy in business negotiations*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-85. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Laurén, C. 1981. Varför inte forskning i fackspråk! Teoksessa R. Ingo, C. Laurén, H. Nikula, H. Tommola & R. Wiklund (toim.) *Terminologia ja käännösteoria.* Osa A. Vaasan korkeakoulun julkaisuja, Tutkimuksia 79. Vaasa: Vaasan korkeakoulu, 10–21.

Laurén, C. & M. Nordman 1985. *Projektet Svenskt fackspråk: bakgrund, mål och korpus*. Vaasan korkeakoulun käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisuja 7. Vaasa: Vaasan korkeakoulu.

Lehtinen, K. 1994. Talousuutisten keinot kilpailla lukijoista. Teoksessa M. Majapuro & T. Nikko (toim.) *Talous ja kieli II.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-211. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 206–217.

Lenz, F. 1990. *Der wortkarge Finne und der beredte Deutsche? oder: Die Angst des Geschäftsmanns vor dem Muttersprachler.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja F-244. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Lindeberg, A. 1993. Paragraph structure in scholarly articles in business organisation and management: a cross-cultural pilot study. Teoksessa L. Kurki-Suonio, J. Lehtonen, L. Löfman & S. Pellinen (toim.) *The competent intercultural communicator.* AFinLAn vuosikirja 1993. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 51. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 319–332.

Lindeberg, A. 2004. *Promotion and politeness: conflicting scholarly rhetoric in three disciplines.* Väitöskirja. Turku: Åbo Akademi. https://urn.fi/URN:ISBN:951-765-164-3

Louhiala-Salminen, L. 1999. *From business correspondence to message exchange: the notion of genre in business communication.* Väitöskirja. Jyväskylä: Centre for Applied Language Studies.

Louhiala-Salminen, L. Business communication 2009. Teoksessa F. Bargiela-Chiappini (toim.) *The handbook of business discourse.* Edinburgh: Edinburgh University Press, 305–316.
Louhiala-Salminen, L., M. Charles & A. Kankaanranta 2005. English as a lingua franca in Nordic corporate mergers: two case companies. *English for Specific Purposes*, *24* (4), 401–421.
Louhija, J. 1952. *Tyylioppia*. Kauppakorkeakoulun julkaisuja A 19. Helsinki: Kauppakorkeakoulun ylioppilaskunnan kirja- ja paperikauppa.
Louhija, J. 1963–66. *Lehtimainontamme kielen ja tyylin hahmottuminen 1–2*. Helsinki: Suomen myynti- ja mainosyhdistys.
Louhija, J. & tutkimusryhmä 1972. *Mainosteksti luettavuustutkimuksen kohteena*. Kauppakorkeakoulun julkaisuja C:11:14. Helsinki: Kyriiri.
Lundqvist, L. 1989. Fagsprog, tekstlingvistik og "realistisk semantik". Teoksessa A. Nuopponen & R. Palmberg, R. (toim.) *Special languages and second languages: methodology and research.* AFinLAn vuosikirja 1989. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 47. Vaasa: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 117–131.
Löfman, L., T. Nikko & H. Valtanen 1987. 6th European symposium on language for specific purposes. *Kielikeskusuutisia, 6*, 9–12. https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2022090883081
Lönnroth, H. 2014. Alkutahdit / Upptakt. Teoksessa H. Lönnroth (toim.) *VAKKI ry 1984–2014. Muistoja ja muistikuvia / VAKKI rf 1984–2014. Minnen och minnesbilder*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 5–16.
Mauranen, A. 1989. New directions in LSP testing at Finnish universities. Teoksessa A. Nuopponen & R. Palmberg (toim.) *Special languages and second languages: methodology and research.* AFinLAn vuosikirja 1989. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 47. Vaasa: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 149–158. https://journal.fi/afinlavk/article/view/57774
Mautner, G. & F. Rainer 2017. Editors' introduction. Teoksessa G. Mautner & F. Rainer (toim.) *Handbook of business communication*: *linguistic approaches*. Basel: De Gruyter, 3–14.
Mikluha, A. 1998. *Kommunikointi eri maissa.* Helsinki: Yrityksen tietokirjat.
Minkkinen, E. 2006. *Telefongespräche in der finnisch-deutschen Unternehmenskommunikation. Bestandsaufnahmen und Gesprächsanalysen*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1192. Tampere: Tampereen yliopisto. https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6780-9
Müller, B. 1993. Leitfragen zu Kommunikationsproblemen in multinationalen Arbeitsgruppen. Teoksessa L. Kurki-Suonio, J. Lehtonen, L. Löfman & S. Pellinen (toim.) *The competent intercultural communicator*. AFinLAn vuosikirja 1993. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 51. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 175–181.
Müntzel, U. & L. Tiittula 1995. *Saksan kieli suomalais-saksalaisessa kaupassa. Saksankielisen viestinnän tarvetutkimus. Deutsch im finnisch-deutschen Handel. Eine Bedarfsanalyse.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-215. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
Möhn, D. 1981. Fachtexte. *Fachsprache, 5* (2), 50–51.
Mäkinen, M. 2003. Pitäkää huolta rahoistanne. Talousuutislähetysten viihteellistymisestä kolmella kanavalla. Teoksessa A. Kauppinen, A. Aranto & S. Rämö (toim.) *Myyttiset markkinat.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-48. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 123–143.
Nikko, T. 2009. *Dialogic construction of understanding in cross-border corporate meetings*. Väitöskirja. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis A-351. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-488-342-9
Nissilä, N. 2008. *Begrepp och termer inom området balansräkning: teoretisk utveckling och empirisk förankring*. Väitöskirja. Acta Wasaensia 189. Vaasa: Vaasan yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-221-2
Nordman, M. 1992. *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
Nordman, M., H. Oksanen, G. Porter & H. Tommola (toim.) 1981. *Terminologia ja käännösteoria.* Osa B. Vaasan korkeakoulun julkaisuja, Tutkimuksia 80. Vaasa: Vaasan korkeakoulu.

Nuolijärvi, P. 1992. Markkinointimixistä valuuttafactoringiin. Taloussanaston kehitystendenssejä. Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 247–257.

Nuolijärvi, P. 1994. Talousrikollinen televisiohaastattelussa. Teoksessa M. Majapuro & T. Nikko (toim.) *Talous ja kieli II*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-211. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 228–244.

Nuolijärvi, P. 1999. Talouselämän asiantuntija televisiokeskustelussa. Teoksessa T. Nikko & P. Nuolijärvi (toim.) *Talous ja kieli III*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-17. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 134–152.

Nuopponen, A., T. Harakka & R. Tatje (toim.) 2002. *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation. Forschungsobjekte und Methoden.* Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 93. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Närvänen, T. 1981. Mitä elinkeinoelämä odottaa kielentutkimukselta ja -opetukselta? Teoksessa K. Sajavaara & A. Räsänen (toim.) *Tätä mieltä kielentutkimuksesta ja opetuksesta.* AFinLAn vuosikirja 1981. Suomen sovelletun kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 32. Jyväskylä: Suomen sovelletun kielitieteen yhdistys AFinLA, 45–47.

Packalén, A. 2003. Pörssiretoriikkaa. IT-yritysten tiedotustavan kriittistä tarkastelua. Teoksessa A. Kauppinen, A. Aranto & S. Rämö (toim.) *Myyttiset markkinat.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-48. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 4–36.

Pakkala, T. 1994. *Suomalaiset ja saksalaiset tuote- ja yritysesitteet: semioottisia ja lingvistisiä huomioita kielellisen kuvallisen informaation välisestä suhteesta.* Lisensiaatintyö. Vaasa: Vaasan yliopisto, viestintätieteiden laitos.

Pakkala, T. 1995. Benettonin shokkikuvat ja mitä niistä puhutaan. Teoksessa P. Muikku-Werner & K. Julkunen (toim.) *Kielten väliset kontaktit.* AFinLAn vuosikirja 1995. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 53. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 149–164.

Palletvuori, S. 2005. Johdon sitoutuminen yritysten ympäristöraporteissa. Teoksessa K. Juvonen, H. Kangasharju & P. Pälli (toim.) *Tulevaisuuspuhetta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-63. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 79–104. https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-937-9

Penttilä, E. 1962. Advertising English. *Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki XXV* (2). Helsinki: Société néophilologique de Helsinki.

Piitulainen, M.-L. 2007. Partnerorientierung in geschäftlicher Faxkommunikation. Teoksessa L. Tiittula, M.-L. Piitulainen & E. Reuter (toim.) *Die gemeinsame Konstitution professioneller Interaktion*. Tübingen: Narr, 229–280.

Picht, H. 1993. Terminologie – ein trans- und interdiszplinäres Wissensgebiet. Die Entwicklung nach Eugen Wüster. *Fachsprache, 15* (1–2), 2–18.

Rantavaara, I. & E. Penttilä 1954. *A guide to English business correspondence*. Helsinki: Otava.

Rapila, R.-L. 2000. *Finnish-British telephone conversations in business and engineering: transactions through compassion*. Väitöskirja. Acta Wasaensia 80. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Reuter, E. 1992. 'Klein, aber fein'. Stereotypen in einer deutsch-finnischen Messeveranstaltung. Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 234–246.

Reuter, E. 1997. *Mündliche Kommunikation im Fachfremdsprachenunterricht*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. München: Iudicium.

Reuter, E. 2007. Interkulturalität oder Professionalität? Multimodale Kooperation in einem finnisch-deutschen Messegespräch. Teoksessa L. Tiittula, M.-L. Piitulainen & E. Reuter (toim.) *Die gemeinsame Konstitution professioneller Interaktion.* Tübingen: Narr, 127–170.

Reuter, E. & M.-L. Piitulainen 2003. *Internationale Wirtschaftskommunikation auf Deutsch. Die deutsche Sprache im Handel zwischen den nordischen und den deutschsprachigen Ländern.* Frankfurt a.M.: Lang.

Rosendahl, J. 2005. Vallan vahtikoiran imagohaukku. Talousmedia mainostajana. Teoksessa K. Juvonen, H. Kangasharju & P. Pälli (toim.) *Tulevaisuuspuhetta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-63. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 54–78. https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-937-9

Rytövuori, I. 1975. Tampereen yliopiston taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan kielten laitos. *Kielikeskusuutisia,* 1, 7–9. https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2022090882982

Sajavaara, K. 1975. AILA World Congress: Stuttgart 25.–30.8.1975. *Kielikeskusuutisia,* 6, 4–6. https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2022090882987

Sajavaara, K. 1981. Mitä odotan kielentutkimukselta ja -opetukselta? Teoksessa K. Sajavaara & A. Räsänen (toim.) *Tätä mieltä kielentutkimuksesta ja opetuksesta.* AFinLAn vuosikirja 1981. Suomen sovelletun kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 32. Jyväskylä: Suomen sovelletun kielitieteen yhdistys AFinLA, 9–16.

Sarvikivi, M.-L. 1992. Textstrategier i reklamtexter i företagsstrategiskt perspektiv. Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 144–165.

Schröder, H. 1990a. Kansainvälistyminen ja soveltava kielitiede. Virkaanastujaistilaisuus Vaasan korkeakoulussa 30. maaliskuuta 1990. *Kielikeskusuutisia,* 4, 8–13. https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2022090883107

Schröder, H. 1990b. *Research on languages for special purposes and text theory. A thematic and bibliographical quide.* Vaasan korkeakoulun julkaisuja. Tutkimuksia 147. Vaasa: Vaasan korkeakoulu.

Schröder, H. 1993. Semiotische Aspekte multimedialer Texte. Teoksessa H. Schröder (toim.) *Fachtextpragmatik*. Tübingen: Narr, 189–213.

Schröder, H. & L. Tiittula 1989. Kulttuurieroja suomen- ja saksankielisessä erityisalojen viestinnässä. Teoksessa A. Nuopponen & R. Palmberg (toim.) *Special languages and second languages: methodology and research.* AFinLAn vuosikirja 1989. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 47. Vaasa: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 201–219.

Sillanpää, H. 2003. Mitä talousuutisissa ennustettiin syyskuun 11. päivän jälkeen? Kauppalehden ja Taloussanomien uutisten analysointia. Teoksessa A. Kauppinen, A. Aranto & S. Rämö (toim.) *Myyttiset markkinat.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-48. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 76–102.

Simonnæs, I. & M. Kristiansen 2018. Economic language. Teoksessa J. Humbley, G. Budin & C. Laurén (toim.) *Languages for special purposes: an international handbook*. Berlin: De Gruyter Mouton, 151–185.

Sotamaa, K. 2003. Metaforia ja myyttejä. Merkitysten karkelot automainoksissa. Teoksessa A. Kauppinen, A. Aranto & S. Rämö (toim.) *Myyttiset markkinat.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-48. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 53–75.

Soveltava kielitiede 2025. https://fi.wikipedia.org/wiki/Soveltava_kielitiede [Luettu 29.3.2025]

Spillner, B. 2002. Monikielisyys, kontrastiivinen kielitiede, kulttuurienvälinen erikoiskielisten tekstien vertailu. Teoksessa A. Nuopponen, T. Harakka & R. Tatje (toim.) *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation. Forschungsobjekte und Methoden.* Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 93. Vaasa: Vaasan yliopisto, 31–40.

Stotesbury, H. 2005. Focus on business abstracts: considerations of rhetorical, lexico-grammatical and interpersonal perspectives. Teoksessa L. Kuure, E. Kärkkäinen & M. Saarenkunnas (toim.) *Kieli ja sosiaalinen toiminta.* AFinLAn vuosikirja 2005. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 63. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 321–334. https://journal.fi/afinlavk/issue/view/4208

Stråhlman, A. E. 1866. *Ruotsalais-suomalainen luettelo tawallisista wirka- ja lakisanoista: Svensk-finsk förteckning öfver vanligen förekommande kurial- och lagtermer.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/188637/ksto_0162_opt.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomela-Salmi, E. 1997. *Les syntagmes nominaux (SN) dans les discours économiques français: repères textuels*. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja B, Humaniora, 218. Turku: Turun yliopisto.

Säntti, A. A. 1958. Otsikoimaton kirjoitus. Teoksessa *Niilo Ikola. Juhlajulkaisu 25.9.1958.* Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Turku: Turun kauppakorkeakoulu, 9–12.

Tiittula, L. (toim.) 1988. *Näkökulmia mainonnan tutkimukseen*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-108. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Tiittula, L. 1992. Stereotypiat kansainvälisissä liikesuhteissa. Teoksessa P. Nuolijärvi & L. Tiittula (toim.) *Talous ja kieli 1*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-169. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 220–233.

Tiittula, L. 1993. *Kulttuurit kohtaavat. Suomalais-saksalaiset kulttuurierot talouselämän näkökulmasta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-190. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Tiittula, L. 2000. Euro: pro und contra. Finnische und deutsche Argumentationsstile am Beispiel von Fernsehdiskussionen. Teoksessa R. Ehnert (toim.) *Wirtschaftskommunikation kontrastiv.* Frankfurt a.M.: Lang, 63–92.

Tiittula, L. 2007a. Professionelle Bearbeitung von Zurückweisungen in Messegesprächen. Teoksessa L. Tiittula, M.-L. Piitulainen & E. Reuter (toim.) *Die gemeinsame Konstitution professioneller Interaktion.* Tübingen: Narr, 89–125.

Tiittula, L. 2007b. Blickorganisation in der side-by-side-Positionierung am Beispiel eines Geschäftsgesprächs. Teoksessa R. Schmitt (toim.) *Koordination. Analysen zur multimodalen Interaktion.* Tübingen: Narr, 225–261.

Tutkimusprojekti 1989. *Suomalais-saksalaiset kulttuurierot talouselämän viestinnässä.* / Forschungsprojekt *Deutsch-finnische Kulturunterschiede in der Wirtschaftskommunikation*. Väliraportti. Zwischenbericht. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D-120. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.

Vaija, L. 2005. Ironiaa ja pelottelua. Tupakanvastaisen mainonnan kielen keinoja. Teoksessa K. Juvonen, H. Kangasharju & P. Pälli (toim.) *Tulevaisuuspuhetta.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-63. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 131–158. https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-937-9

Ventola, E. 1987. Tutkimus Helsingin yliopiston kielikeskuksessa. *Kielikeskusuutisia,* 4, 3–8. https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2022090883080

Vesalainen, M. 2001. *Prospektwerbung: vergleichende rhetorische und sprachwissenschaftliche Untersuchungen an deutschen und finnischen Werbematerialien*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Frankfurt a.M.: Lang. http://hdl.handle.net/10138/19285

Vikman, V. 1999. Tuotejournalismi ja sen käyttö mainonnan vaikutuskeinona. Teoksessa T. Nikko & P. Nuolijärvi (toim.) *Talous ja kieli III.* Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-17. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu, 191–207.

Viljanen, K. 1984. *Zum Wortschatz der wirtschaftlichen Integration nach dem zweiten Weltkrieg in Europa: eine terminologische Untersuchung*. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja B, Humaniora, 165. Turku: Turun yliopisto.

Villstrand, N. E., O. Kangas & H. Kangasharju 2007. *Svenskt i Finland – finskt i Sverige IV: ordens makt och maktens ord.* Helsinki: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Volmari, K. 2009. *Half a century of forest industry rhetoric: persuasive strategies in sales argumentation.* Väitöskirja. Acta Wasaensia 205. Vaasa: Vaasan yliopisto. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018060825591

von Hahn, W. 1983. *Fachkommunikation. Entwicklung, linguistische Konzepte, betriebliche Beispiele.* Berlin: de Gruyter.

Vuorjoki, U. J. 1916. *Suomalais-venäläinen kauppasanakirja: Finsko-russkij kommertšeskij slovar*. Helsinki: Otava.

Wagner, D. 2003. *Das tägliche Brot…: Deutsche Sprache und Kultur in der Bierplakatwerbung*. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja B, Humaniora, 267. Turku: Turun yliopisto.

Yli-Jokipii, H. 1991. Running against time and technology: problems in empirical research into written business communication. Teoksessa T. Keto, D. Marsh & K. Sajavaara (toim.) *Communication and discourse across cultures and languages*. AFinLAn vuosikirja 1991. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 49. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 56–72. https://journal.fi/afinlavk/issue/view/4096

Yli-Jokipii, H. 1994. *Requests in professional discourse: a cross-cultural study of British, American and Finnish business writing*. Väitöskirja. Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Dissertationes humanarum litterarum 71. Turku: Turun yliopisto.

Ylönen, S. 2003. WEBVERTISING deutsch/finnisch – Kulturgebundene Unterschiede in der Wirtschaftskommunikation mit neuen Medien. Teoksessa E. Reuter & M.-L. Piitulainen (toim.) *Internationale Wirtschaftskommunikation auf Deutsch*. Frankfurt a.M.: Lang, 217–252.